Ч. 2—3. Львів, дня 1. марта 1910. Р. І.

ПРАЦЯ

УКРАЇНСЬКА СОЦІЯЛЬДЕМОКРАТИЧНА ЧАСОПИСЬ.

(За січень — цьвітень 1910 р.)

Виходить раз на два місяці в розмірі 2--3 аркушів великої вісімки.
Річна передплата виносить для Галичини 4 кор., для Росії 2 р. Ціна окремого числа в Галичині 70 с. в Росії 35 к.
Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, Театинська 17. пом. 5.

Від редакції.

Наша праця не пішла на марне. І „Нарада“ і „Праця“ зробили своє діло: заініціовали відродження партії. Правда, заворушилися поки що самі-по партійні верхи, але й се вже в наших умовах багато значить. Ми певні, що тепер, зійшовши з мертвої точки, партійна робота не спиниться, період ледви помітного животіння нашого партійного життя, здається, вже минув. Заворушилася центральна партійна управа, воскресла, як еванґельський Лазарь, і поволі починає знову рухатися, знову братися до занедбаної було живої праці. Починають ворушитися й ширші партійні круги. Лєтарґія минає і ми сміло можемо вітати сі перші кроки відновленого партійного життя, ми радісно можемо сказати: Гаразд!

Невеликі, правда, ще ознаки сього оживлення партійної діяльности, не бачимо ми ще повного оновлення партійного життя, зміцнення партійних орґанізацій. Але лишень в казці робиться все скоро, а в життю, на жаль, діло йде повільнійше. Але й те, що бачимо, вказує, як справді достиглою була потреба партійної наради, як вірно відчули сю потребу ті товариши, що заходились коло її переведення. Життє показує, що не меньш вірно відчула Нарада й ті потреби, які ставить нам се життє в даній хвилі. Нарада визнала потрібним заснування діскусійної часописи. І дуже приємно нам тут зазначити, що й другий партійний орґан, видавництво котрого розпочав т е п е р і ш н и й Ц. К., підносить сю саму потребу. Та й в інших справах могли би ми зазначити однїсть наших думок.

Виходить отже, що Нарада членів партії в лїтку 1909 р. має чимале значіннє, бо з неї властиво починається відродженнє партії, хоч де хто й старається затушувати се, або й просто заперечувати. Скрізь і завше і зусилля окремих товаришів, і приватні наради мають величезне значіннє, коли тільки вони мають на думці добро партії. Тим більше їх значіннє у нас: вони будять ширші круги до живої роботи. Се перший крок нашого відродження. Згуртуваннє зусиль і воль усих наших партійних товаришів — ось другий крок. І ми бачимо, що наші зусилля не пішли марно, що вони розбуркали інших.

Лишаючись вірною висловленим в першім числі прінціпам наша часопись і далі буде працювати над справою відновлення нашої партії, над справою орґанізації українського пролєтаріяту. Присвячена головно обговоренню н е в и я с н е н и х проблєм нашого партійного життя, лишиться вона й надалі діскусійним орґаном.

Отже не буде нічого дивного, коли на сторінках *„Праці“* товариші знаходитимуть ріжні, може неоднакові погляди і оцінки в де яких справах. Сучасне становище партиї і нові завдання, які ставить перед нею життя, вимагають спільного обговорення їх товаришами. Одначе не будемо ми і не хочемо розводити діскусію для самої діскусії. Наше завдання не мертва діскусія, а „живий обмін думками: з конфлікту поглядів має народитися партійна істина“. Сі слова заяви Ц. К. в першім числі *„Робітника“* ми сміло можемо повторити, бо се є н а ш і слова.

Усунення ростічи, толерантне відношення до ріжних течій внутрі партії, свобідний обмін думок по питанням орґанізації, партійної програми і тактики, безсторонна реґістрація фактів партійного життя, скріплення нашої партії, як орґанізації, — ось що присвічувало і присвічуватиме нам в нашій праці. Ухиляючись від усяких гурткових чвар і розбрату *„Праця“* продовжуватиме свою сп окійну роботу в зазначенім напрямі.

На черзі.

(До питання про нашу національну політику).

> Соц-демократи хочуть, щоб бідний страждучий народ здобув собі вплив з усіми своїми болями й потребами, поміж якими треба взяти під увагу також національні потр еби, не признаючи їм одначе виключного і найважнійшого значіння.
>
> К. Реннер

Полемізуючи з німецькими націоналістами, т. Реннер в одній брошурі писав: там, де ходить о дійсні національні потреби робочої кляси, соціяльна демократія потрапить як слід боронити їх.

Хто хоч тр охи знайомий з національною програмою і політикою австрійської соціяль-демократії, той знає, що в вище-наведених сло ах нема нічого крім правди.

Не ко кда со ціял - демократія може похвалитися, що в своїй боротьбі за інтереси пролетаріяту, вона уділяла національним його інтересам належне місце. Особливо сього не маємо права казати ми. Ані в нашій літературі, ані в щоденній аґітаційній праці — національне питання не тішилося великою увагою. Коли сей факт перед революцією і в часі революції можна ще було сяк так оправдати пол тичними умовами моменту, то нині надходять такі часи, коли легковаження соціяль-демократією національного питання на Україні буде не тілько пол'тичною помилкою, але просто злочином проти тої кляси, ідеольогами якої ми бути волимо, злочином, який може жорстоко пометитися, як на самій партії, її міці й силі, так і на інтересах українських пролетарських мас взагалі.

Роки 1906—09 будуть зан отовані в історії нашого краю, як доба розцьвіту національного життя. Український національний рух протягом сих років вибився в силу, якої в політичнім життю краю і Росії годі ігнорувати.

Того не можна було сказати ще перед трьома роками. За великим дзвоном не чути малих! В той час, як цілий світ був повний гуку великого дзвону російської революції, не чутно було малих дзвінк в, що зв'ствували початок національного руху на Україні. Тепер ті дзвінки б'ють виразнійше, бо великий дзвін замовк...

Інтензивний зріст сього руху, що створив сприяючий ґрунт для політичного зближення всих кляс н шої суспільности в ц лях спільної національно-політичної акції; виступ на леґальну арену суспільно-політичного життя нац. буржуазних груп з ясно-зазначеною тенденцією стати проводатирем загально-національної опозиції -- ось факти з нашого громадського життя, над якими варто застановитися.

Розуміється, аби там, де є пара Грушевських, побачити „дужу українську буржуазію“ треба мати бурну політичну уяву, та про те ми не можемо легковажити того „хождения в народ“, на яке пустився тепер всеукраїнський Мальбрук.

Як що пробуджена національна свідомість робочих мас українських, шукавши доріг для боротьби за свої національні права, не знайде на політичній арені пролетарської національної партії, яка-б сі права боронила, то вона знайде иньші. І хто знає, чи не спробують сі иньші (хоч-би й наші „поступовці“) -- в відповідну хвилю -- згуртувати під своїм прапором також і пролетарські маси? Не перецінюємо сили і політичного значіння сучасних українських буржуазних течій. Нині, поки сі течії не сконсолідувалися в політичні

партії, ще рано говорити про якусь поважну, з політичного погляду, ролю їх серед робітничих мас. Але згодом ся консолідація мусить настати і тоді наші побоювання не будуть безпідставні. Вже й тепер ріжні Vigilans'и ласкаво позирають на робітничу клясу, котра є „единою клясою, що могла-б взяти в свої певні руки будуче нашої нації“ *). Життє незабаром висуне перед нами важне питаннє, чи буде згуртоване наше робітництво в м і ж-н а ц і о н а л ь н у к л я с о в у партію Росії, чи в м і ж - к л я с о в у н а ц і о н а л ь н у?

Від нас самих залежить в великій мірі, яку відповідь на се питаннє дасть життє, від нашої позиції в національнім питанню, від нашої програми, від розуміння чергових завдань національної соціяль-демократичної політики, зрештою — тактики.

Про програму зараз тут не маємо говорити. Ми маємо иньшу ціль. Темою сеї статі є питаннє нашої тактики (в національнім питанню) та питання безпосередно з ним звязані.

В боротьбі за національні (як і за всякі иньші) інтереси пролетаріяту соціяль-демократія має загальну тактичну лінію: пропаганда точок нашої програми; боротьба за їх здійснення; в процесі сеї боротьби і для неї — розвій клясової свідомости пролетарських мас, тоб-то свідомости абсолютної протилежности інтересів в усіх сферах соціяльного життя (отже і в сфері національній) інтересам буржуазії, і організація робітництва в самостійну політичну партію, аби вмішатися, яко самостійний чинник, в ту загально-національну боротьбу, яку тепер роспочинає українська суспільність.

Ся ціль стояла перед нами давніще, стоїть вона й тепер. Розуміється лише взята так загально, як се ми сформулували. Кожда нова політична хвиля вносить в сю загальну тактичну лінію певні модіфікації. Завданнем сеї статі і є спробувати вияснити, які форми приймає, як модіфікується ся загальна директива нашої національної політики, які приходять сюди нові тактичні завдання в залежности від тих нових умов в загально-російськім політичним життю і спеціяльно в національнім українськім, що їх принесла з собою революція.

Від сеї хвилі зачинається — з одного боку: процес перетворення Росії (під оглядом політичним) в державу европейського констітуційного типу, а з другого — процес перетворення етноґрафічної маси, „південної Росії“ в сучасну націю. Сей останній процес є доціру in statu nascendi.

Політична свобода, констітуціоналізм — остання ціль, до якої стремить перший процес — характерізується передусім участю (легальною) більш або менш широких кол суспільности в публичнім і політичнім життю.

Для національного українського життя і для долі національного питання в імперії сей процес матиме і вже має кольосальне значіннє. Сей процес перетворення Росії на державу, констітуційну, перше, серед тих факторів, боротьбою котрих між собою досі означувалася доля національного питання в імперії, вдвигнув новий фактор — російську суспільність; друге-ж дав змогу національному українському рухові вийти (по части) на відкриту поверхню суспільно-політичного життя. Рух український став в значній своїй частині легальним. А се мало дуже важні наслідки.

Передовсім та леґальність дала змогу ріжним ідейним течіям серед української буржуазної інтеліґенції перейти до публичної і по части політичної діяльности серед мас українського народу. Легальність руху вивела його по-за стіни українофільських кабінетів**) в маси, зробила його до певної міри масовим. Зачався процес повільного, але ненастанного втягування в круг національних інтересів все ширших груп ріжних кляс нашої суспільности. Се й є початок того процесу, який ми вище назвали перетвореннем українського народу в новочасну націю.

Зіткненне-ж української інтеліґенції з масами, вступленнє її на арену суспільно-політичної діяльности (преса, „Просвіти“, кооперації, Дума) викликало до життя нове, дуже цікаве явище, а саме політично-національне самовизначеннє і ідейну діференціяцію серед цеї інтеліґенції. Перейшовши до конкретної колективної роботи, діставши змогу промовляти до люду його мовою, нести йому просвіту, маючи претенсії бути його ідейною провідницею в боротьбі за національне визволеннє, ся інтеліґенція побачила себе віч-на-віч з цілим рядом нових питань: яку освіту треба нести людові, на чому полягає національне визволеннє, які шляхи до його осягнення, і т. д. і т. д.

Борючись за ідейний вплив в масах, вона мусіла (хоча-б у пресі) увійти в круг їх щоденних інтересів (не лиш національних), давати конкретну відповідь на питання щоденного життя українських мас, мусіла в ріжних квестіях політичного і національного характеру заняти певну позіцію, мусіла, як кажуть Німці, показати свою фарбу, мусіла самовизначитися.

Спочатку сей процес самовизначення нашої буржуазної інтеліґенції йшов в напрямі утворення единої всеукраїнської ідеольоґії. Але суспільність наша всеж була вже досить під клясовим оглядом, здіференційована і тому кожда політична ідеольоґія мусіла обєктивно, стати ідеольоґією певної кляси. А що українська буржуазна інтеліґеція по соціяльному складу не була чимсь однолитим, то нема нічого дивного, що вона не могла стояти на точці погляду якоїсь одної кляси. Всеукраїнство мусіло трієнути, і тоді почався процес ідейної діференціяції сеї інтеліґенції, процес, що є тепер в повному ході.

Ось в головних рисах ті зміни в громадському життю нашого краю і Росії, які мають першорядне значіннє для розвою національних стосунків на Україні і які є м і р о д а й н и м и при зазначенню чергових завдань нашої (соціяль-демократичної) національної політики.

---

*) Див. „Діло“ ч. 31. мин. р.

**) Говоримо тут про укр. рух, піонером якого є б у р ж у а з н а укр. інтеліґенція, с.-д-ія для своєї роботи в масах не чекала на леґалізацію.

Якже-ж повинна соціяль-демократія в сих змінених умовах переводити свою загально тактичну лінію в національній політиці, вести пропаганду наших національних вимог і гуртувати робітництво для участи, яко самостійний чинник, в загально-національній боротьбі? Чи може до сих завдань життя висунуло нові? Чи треба переглянути старі методи політичної діяльности?

Давніще наша партія в своїй боротьбі за національні права українських народніх мас була одинокою, вона боролася сам-на-сам з абсолютизмом, в якім тоді втілювався цілий національний гніт, що тяжив над краєм. Тепер — на арені національної боротьби звились нові фактори, нові сили — російська суспільність і українська буржуазна інтелігенція. Новим найважнійшим нашим завданнєм в тактичних питаннях національної політики — є визначити своє відношенне до сих нових суспільних сил.

Про російську суспільність тут не говоримо. Се потрібує спеціяльної статі, яку незабаром сподіваємось дати. Спинимось тут на нашій буржуазній інтелігенції.

Ввесь український суспільний рух, який в значній мірі є ділом сеї інтелігенції, завдяки своїй молодости ще не сконсолідувався в певні політичні партії з виробленими програмами і з партійною армією. Він поки що видавав лише певні ідейні течії. Ріжні складові елементи сеї інтелігенції перебувають допіру в стані шукання своеї соціяльної бази, допіру беруться до суспільно-політичної діяльности. Мішанина соціяльного складу відбивається і на ідеольогії сеї інтелігенції.

Ідеольогією найбільш впливової і численної маси сеї інтелігенції є так зване всеукраїнство. Хоч процес ідейної діференціяції в сій верстві нашої суспільности зробив уже де-які кроки наперед, проте сі ріжні течії лише що ино починають виділятися з лона своєї духовної матери і мають ще стільки спільних прикмет, що се дає нам право об'єднати їх в одно понятте всеукраїнства.

В питаннях загально-політичних і соціяльних всеукраїнство, поминаючи екстранoccшовіністичні елементи („Рід. Край") і прихильників „соціяльної гармонії" („Світ. Зірниця"), є помірковано демократичним. Всі ці течії єднає майже однакове розуміннє завдань і цілей української національної політики.

Се однакове розуміннє завдань і цілей української національної політики, українська „національна ідея" — і є тим цементом, що тримає разом всеукраїнську храмину.

Ми вже зазначили вище, що всеукраїнська ідеольогія ще не вийшла з первістного хаосу думок і настроїв своїх адептів. Ся її характеристична прикмета відбилася і на її концепції „національної ідеї", під якою одні розуміють ідею окремішности українського народу і його право на вільний культурний і політичний розвій, а другі знов — ворогуванне з „жидами" і „ляхами" і, в межах цензурної можливости, — з „москалями". Та мимо того всі ці течії сходяться на одному, а саме на тому, що ся „національна ідея" мусить бути покладена „во главу угла" всього народнього життя, яко прінціп універсальний, міродайний для кождої української партії.

„Національна ідея (українська) по своїй сути повинна стояти по над всякими клясами, гуртами, товариствами, то що і єднати сі кляси та верстви суспільности, до яких-би економічних чи иньших категорій вони не належали" — так патетично і трохи неграмотно означує сю ідею один з всеукраїнських орґанів*). І се не є тільки сепаратна думка сього орґану.

Се признанне універсальности, загальности за „національною ідеєю" як прінціпу, перед яким повинні схиляти чоло всякі иньші, як от прінціп клясової боротьби, то що — се признанне можна знайти і в „Раді", і в „Рід. Краї", etc. Критеріем для оцінки важности якоїсь партії, чи політичного напряму є його вірність „національній ідеї". Соціяльні та иньші переконання грають другорядну ролю і, як признала „Рада", „дружнього всеукраїнського концерту" не псують, див. „Рада" ч. 11 м. р. Навпаки, бажаннє в своїй ідеольогії і практичній діяльности стати на иньшу вихідну точку, якій мусить бути підпорядкована сама ся „національна ідея", вважається за злочин, див. всі випади проти соціяль-демократії на шпальтах „Укр. Хати", „Ради", etc.

Се стремліннє з'єднати коло одної національно-політичної ідеї всі кляси і групи суспільности з конечностю допроваджує (може несвідомо) наших all-ukrainer'ів до стремління з а т и р а т и с о ц і я л ь н і р і ж н и ц і, к л я с о в и й а н т а ґ о н і з м серед сих ґруп, бо свідомість сього антаґонізму може лише пошкодити так потрібній всеукраїнству консолідації сих груп. Для того наша н.-д. преса так ненавидить всіх тих, хто „вносить дізгармонію" в українську суспільність!

Що ся українська „національна ідея" одним з своїх головних завдань дійсно має затирати клясовий антаґонізм в нашій суспільности, може свідчити хоч-би та сама „Укр. Хата". Там читаємо: „Українська національна ідея буде великою підвагою с о л і д а р і з а ц і ї у к р а ї н с ь к о г о н а р о д у, н е з а л е ж н о о д п о д і л у й о г о н а к л я с и" (ч. 7—8).

І далі: — „Рахуючися з народженнєм буржуазії в недалекій будучині серед українського народу, ми повинні не загострювати клясового антагонізму, а навпаки усіма (? засобами с п р и я т и т о м у, щ о б с і п р о т и л е ж н і е к о н о м і ч н о к л я с и н а б л и ж а л и с я о д и н д о о д н о г о".

Прінціп універсальности „національної ідеї" залізною льоґікою тягне иньші консеквенції.

*) „Укр. Хата", чч. 7—8 мин. р.

Вище ми схарактеризували всеукраїнство (з вимком крайніх напрямів), як течію під оглядом політичним помірковано-демократичну. Але й на сей демократизм не зостався без впливу найвищий прінціп „національної ідеї".

Претензії з'єднати коло одної ідеольогії всі кляси суспільности змусили наших всеукраїнців — в своїй публичній і політичній діяльности — підкреслювати ті моменти, торкатися тих питань, які всі кляси зближали до себе, спільні їм (національні) і навпаки — уникати всього, що сі кляси могло роз'єднувати (моменту соціяльного). Звідси відомі прикмети всеукраїнства — його шовінізм, теорія „здорового національного егоїзму" (див. статі в „Раді", присвячені жидівському питанню) і брак послідовного демократизму.*)

Залицяючись до попівства (панове кооператори!), заміряючись „прибрати до рук" і „зубрів землі" (див. „Рада" ч. 270 м. р.), зітхаючи до „молодшого брата" і підморгуючи до „крепкого селянина", намовляючи його до „боротьби з жидівством" (див. „Рід. Кр.", ч. 42 м. р.), всеукраїнство в своїй тенденції „,об'ять на необ'ятное" дійшло до того еклєктизму в своїй програмі, який наражував його демократизм на найповажнійші небезпеки і опинилося в тому стані „хитливої рівноваги" межи ріжними клясами, яка грозить йому прудким і повним занепадом.

З конечности, по самій своїй суті, всеукраїнство мусить також бути ворожим до соціяль-демократії. Розуміючи боротьбу за національне визволення краю, як боротьбу всенародну, що має єднати всі кляси в одно, одкидати все те, що може їх роз'єднати, голосючи „гармонію кляс", всеукраїнство не може терпіти поруч із собою ідеольогії, що будується на прінціпі клясової боротьби. Звідси всі ці зітхання і прокльони на с.-д. адресу, яка дістає епітети — „непевних тельбухів" (див. „Рада" ч. 11 м. р.), „плагіяту російського нігілізму", босяцької доктріни" („Укр. Хата" ч. 8 м. р.), та инші, які завше висять на язиці кождого „щирого" українського публіциста, скоро ходить о „посрамленіє" соціяльної-демократії.

Сьому хаосові в думках всеукраїнських відповідає хаос і в тактиці, скоро всеукраїнство переходить на ґрунт політичної діяльности. Будучи конґльомератом людей, які належать до ріжних кляс суспільности, допіру шукають своєї соціяльної бази, не маючи за собою жадної суспільної сили, ані політичних традицій, всеукраїнці не можуть мати ясної, послідовної тактики. Звідси їх льояльність, опортунізм, союз вчора з трудовиками, нині з кадетами, флірт з Євльогієм (див. „Рід. Кр," ч. 45 м. р.) і цілий той „доморощений" „здравий смисл" і міщанська сентіментальність**) в рішенню політичних питань, які вони приносять з собою на арену політичного життя.

По сій характеристиці всеукраїнства не може бути двох думок, як має ставитися до сеї течії соціяльна демократія. Ідеольогія всеукраїнства ворожа самим підвалинам пролетарського руху. Затирання клясових ріжниць перечить прінціпу клясової боротьби. Шовінізм всеукраїнства з його тенденцією викопати проваллє між робочими масами ріжних націй захитує другий прінціп соц.-дем. — прінціп міжнародної солідарности. Врешті тою основа успішности пролетарського руху — самостійність політичної орґанізації робітництва — не може погодитися з тенденцією всеукраїнства запрягти всі кляси (а значить і робочу) до возу своєї „національної ідеї". Тому, ся ідейна течія в нашій сурпільности стріне з нашої сторони гостру, рішучу і безоглядну боротьбу з нею. Отже першим новим завданнем в нашій національній політиці, яке насувають нам змінені умови нашого життя, се боротьба з всеукраїнством.

Передбачаємо закиди з патріотичного боку: як, ви голосите хрестовий похід на українську інтелігенцію, котра працює для добра свого краю? Ви проти її культурної роботи? Ви є ворогами пробудження національної свідомости нашого народу, і т. д. і т. д.

Мусимо застерегтися. Україна перебуває тепер процес творення власної національної культури. Всяка буржуазна культура несе масам — з одної сторони просвіту, з другої — запаморочення. Вона не може бути позаклясовою. Цілим своїм апаратом ділання на маси, — словом, пресою, літературою, штукою, законами, публичною опінією, церквою — вона ділає на маси, формуючи їх політичні, соціяльні, етичні та инші погляди і переконання, прищеплюючи їм свою, ворожу масам, ідеольогію.

На всій буржуазній культурі витиснуто її (буржуазії) каїнову печать. Се і є процес запоморочення, який є другою стороною кождої буржуазної культури. Досі український народ був одрізаний від сього впливу буржуазної культури, бо своєї не мав. Eo ipso, був забезпечений як від додатних, та і від уємних впливів.

Тепер почався процес „пріобщенія" сих мас до своєї, in statu nascendi, культури, з її додатними і уємними впливами. Розуміється вплив української культури не може бути занадто шкідливий, бо наша буржуазія не є ані „дужою", ані „міцною", але про те він є і з ним мусимо числитися.

Робота укр. інтелігенції розвиває національну свідомість — скажуть нам. Але що то є національна свідомість? Розвивати національну свідомість, се значить, говорючи виразною мовою, будити почуття своєї національної відрубности, прав своєї нації на самовизначення, конкретізація сього права в певних політичних постулятах, відносини до инших націй, методи і шляхи до реалізації сього права, etc.

Коротше, ся ідея національної свідомости — яку ширять наші національні демократи — завжди являється під певним конкретним сосом. Сього не треба забувати.

---

*) Досить переглянути укр. бурж. видавництва. Скільки там місця одведено Хмельницьким, Головатим, або „рогатій худобі", а скільки соціяльно-економічним питаниям.

**) Які особливо яскраво виявлялися в часі дебати над „націоналізацією родин" і шукання „союзників" для укр. руху.

Під яким? — на се ми старалися відповісти в нашій характеристиці всеукраїнства, яка допровадила нас до вимоги — боротьби з сею течією.

Тільки боротьба з всеукраїнством дуже тяжка, хоч на перший погляд се й може видаватися смішним. Важка вона завдяки цілому комплексу умов нашого національного і політичного життя. Передовсім, спільний національний гніт, що тяжить над всіма клясами нашої суспільности перешкоджає широким масам пізнатися добре на ворожости до них буржуазних груп та сприяє ширенню ідеольогії спільної акції всіх кляс для боротьби з сим гнетом. Друге, — українська буржуазна інтелігенція виступає легально, отже має ширше і легше поле до ширення своїх думок, ніж ми. Пізнатися на ворожости сієї української інтелігенції, на клясовім характері її ідеольогії трудно для широких мас ще через те, що лише допіру зачався процес звязування ріжних течій всеукраїнства з клясовими інтересами ріжних груп української суспільности. А до того ся боротьба утрудняється ще тим фактом — як се не звучить парадоксально — що українські буржуазні групи не творять сильної економічно кляси. Там (в націях підбитих), де національна буржуазія є сильною економічно групою (напр. в Королівстві Польськім), протилежність клясових інтересів пролетаріяту і буржуазії досить гостро виявляється на сім полі, аби могла мати поважний успіх ідеольогія межи-клясової „національної солідарности".

В наших стосунках така ідеольогія безперечно має ліпший грунт.

Не мало утрудняє боротьбу з всеукраїнством і відсталість усього політичного життя Росії. Ворожість якоїсь ідеольогії чи політичної партії пізнасться масами не (або не стільки) через голу критику їх. Вона, ся маса, повірить в сю ворожість лише тоді, коли на очі побачить її, на прикладі, в практиці життя. Атмосфера свобідної політичної боротьби, яка дає змогу ріжним політичним напрямкам перейти до вільної суспільної діяльности, яка на практиці стикає їх з конкретними питаннями дня і змушує дати на них конкретну відповідь; атмосфера свобідної політичної боротьби, яка змушує представників кождої політичної партії, кождої течії зміняти свої загальні ідеї на конкретну „осязаемую" для мас ходячу монету поправок, резолюцій, голосовань і законопроєктів, лише ся атмосфера дає масам можливість пізнатися на ворожости для них сієї ідеольогії.

Лише в процесі сієї боротьби абстрактні ідеї і програми одягаються в плоть і кров. Як лякмусовий папір мусить бути затоплений в певний хемічний склад, аби прибрати синю, чи червону фарбу, так і кожна політична партія чи течія мусить пурнути в вільне політичне життя, аби могла всім свою фарбу показати. Сих умов, умов вільного політичного життя у нас ще нема. І для того ще довший час широкі маси не пізнаються на клясовій суті всеукраїнства.

Але навіть і тоді, коли сі умови наступлять, боротьба з всеукраїнством не буде легкою. Найбільше шансів виявити свою позіцію в ріжних питаннях мають партії, що „роблять політику", партії урядові. Степень „сопричастія к власти" має велике значінне в ділі вияснення справжньої фізіономії тої чи иньшої партії. А тимчасом українство на довший час засуджено бути напрямком опозіційним — становище, котре як найліпше надається до того, аби ховати своє політичне обличчя.

Мимо того всього, ся боротьба з всеукраїнством являється для нас конечною. Користуватися з кожного виступу наших буржуазних груп (чи то в Думі, чи на конгресах, на виборах), щоб пояснювати масам клясовий характер ідеольогії тих груп, плиткість їх демократизму, всю їх однобокість і шовінізм; протиставляти натомість свою виразну позіцію в національнім питанню, аби з'єднувати собі прихильні нам елементи серед інтелігенції і пролетаріяту — ось головні наші завдання в сій хвилі, праця, якою спричинимося також до тої діференціяції української буржуазної інтелігенції, яка вже починається у нас.

Вже намічуються течії, на які має розпастися всеукраїнство — дрібно-буржуазна, поміркованно-поступова („Рада"), революційно-демократична (с.-р. українські), правих („Св. Зір."), отвертих шовіністів („Рід. Кр."), клерикалів, etc. Національна ідеольогія сих ріжних течій починає доласовуватись до клясових інтересів ріжних груп нашої суспільности. Наша ціль в нац. політиці — вмішатися як самостійний чинник в ту боротьбу за національне визволення, яку починає українська суспільність. Для організації-ж українського робітництва в самостійний відділ, для єдности організаційної, повинна бути єдність ідейна; для організаційного розмежування з буржуазією мусить бути розмежуванне ідейне. Тому нашим завданням і має бути поглублення сього процесу діференціяції, висвободження з під впливу всеукраїнської ідеольогії прихильних нам елементів.

Нашою цілю, історичною місією соціяль-демократії є „внести роздор в рідну хату", а ся ідейна діференціяція викличе і прискорить той момент, коли з'уміємо врізатися в „дружний всеукраїнський концерт" з своїм власним пролєтарським барабаном — менше з тим, що наша мельодія буде різати вражливі вуха п. Горленка.

Розуміється, аби розмежуватися ідейно (в питаннях національного життя) — нам треба мати свою власну вироблену ідеольогію, яку-б можна бути протиставити всеукраїнській. Треба ясно сформулувати основні постуляти нашої національної політики з погляду пролетарського, освітити всі явища національного життя (відношенне до иньших націй, націоналізм, інтернаціоналізм, спеціяльне жидівське питанне etc.) марксівською ідеольогією; протиставити всеукраїнському розумінню національного питання, його ролі, формулованню національних вимог, шляхів до їх здійснення — своє. З сього випливає друге завданнє — теоретична праця над освітленнєм всіх питань нашого національного життя з погляду

соціяль-демократії. Висвітлити сі питання собі (спело теоретична робота і понести результати сеї роботи в маси (популярні видавництва) *).

Висунувши де-які нові завдання в національнім питанню, життє створило й де-які нові методи осягнення наших завдань. Істновання Думи, де яка можливість легальної політичної і культурної діяльности — відкрили нові шляхи політичної акції і для соціяль-д-її. Самою пропагандою і агітацією наших національних вимог обмежитися не можна. Маси прийдуть до переконання ворожости 3 іюнського режіму їх національним вимогам не через льогічні доводи, а зі зростом національної свідомости і шляхом особистого досвіду і практики. Коли в стремлінню добитися здійснення елементарних національних прав (рідна мова в суді, у школі) вони наткнуться на абсолютизм і російські націоналістичні партії, тоді тільки в їх головах засвітить ідея політичної боротьби навіть за елементарні національні права. Длятого мусимо вести пропаганду наших елементарних вимог національних, освітлюючи їх світлом с.-д. науки, зазначаючи свою окрему позіцію; далі — розвести широку агітацію з поводу ріжних подій, звязаних так, чи інакше з нац. питанням (закриття „Просвіт", думські дебати в національній справі, холмське питання, з'їзд „Ліги Освіти" etc. аби поглублювати національні вимоги мас, виясняти їм звязок між елементарними нац. вимогами і гаслами автономії України і демократичної републики, звязок між частковими проявами націон. гніту і сучасним політичним режімом. Разом з тим критикувати буржуазні українські групи в їх позіції до національного питання. Далі на грунті широко розвиненої пропаганди і агітації створити широкий народній рух за наші національні домагання, який мав місце в Королівстві Польськім, аби нпр. питання про укр. школу з питання педагогічного стало предметом широкого, стихійного руху народніх мас, що вилився-б в протестах, петиціях до думської с.-д. фракції, ітд. Виступ на арену боротьби за національні права пролетарських мас змусить і наші буржуазні групи заняти певну позіцію в їх боротьбі і виявити свою суть. Безпосереднє зіткнення (в Думі) борючихся мас зі своїми ворогами (російськими националистами, правительством) виявить наочно ворожість їх національним інтересам укр. народу.

Між иньшим такі петиції до с.-д. фракції змусили-б і наших російських товаришів заняти виразнійше становище до укр. національного питання. На Стокгольмськім з'їзді т. Плеханов сказав: „Нашего брата, великоросса, знающаго другіе виды угнетенія, но не испытывающаго національнаго гнета, можна было-бы — допустим это — не без нѣкотораго основанія, заподозрить в недостаточно внимательном отношеніи к тѣм случаям, в которых проявляеться этот послѣдній" (засід. 16 с.)

Вище-згадана діяльність наша (петиції, etc.) змусіла-б наших рос. товаришів бути трохи „внимательнѣй" до національних потреб нашого українського пролетаріяту. Ся наша діяльність — агітація, пропаганда, теоретична праця, боротьба з всеукраїнством — приєднає нам прихильників серед українських робочих мас і поможе здійснити наше завдання в національній політиці: організацію українського пролетаріяту в самостійну фалянгу в сій боротьбі за національне визволення, яку зачала українська суспільність.

Говорючи про способи здійснення нашого завдання, про позискання мас укр. пролетаріяту для нашої національної ідеольогії, не можна обминути такого засобу до здобуття сього, яким є наші „Просвіти". Чи ми маємо йти туди? Позбутися сього питання тим, що се мовляв буржуазні інституції, не можна.

Фактом є, що „Просвіти" є місцем, де гуртуються, куди йдуть маси робочі. Фактом є також, що, в більшій своїй частині, „Просвіти" є демократичні. І се розуміється є conditio sine qua non нашої участи в них. Самостійних робітничих українських товариств в сучасних умовах не можемо мати. Не йти в „Просвіти" — се значить віддати ті робочі маси, що туди йдуть, під неподільний вилив нашої нац. демократії. Сього робити не можемо. Звичайно, всеукраїнська ідеольогія одбивається і на діяльності „Просвіт" — вони за мало уваги присвячують (в видавництвах і в лекціях) питанням економічним, занадто захоплені історизмом і т. д. Але се не значить, що боротьба з нац. демократією в „Просвітах" немає для нас виглядів. Досвіду, підприйнятого на широку скалю, під сим оглядом, зроблено нами не було. А нам ся боротьба в „Просвітах" з нац.-демократією не видається безвиглядною. Сильна кількостю і якостю соціяль-демократична меньшість (в „Просвітах") змусить заряд товариства рахуватися з собою і при виборі тем для лекцій, і в видавничій діяльности, і взагалі в усій роботі „Просвіти". Розуміється, мітінгових, агітаційних промов на лекціях там виголошувати не позволять, але і в чисто-робітничих клюбах в Петербурзі, напр., таких промов не почуєте, а се не шкодить їм провадити свою важну працю — бути провідником с.-д. ідеольогії в маси. Розуміється, проклямацій нам видавати не позволять, але видала-ж недавно київська „Просвіта" книжку Б. С. — „Труд і капітал", яка не раз виходила і в с.-д. виданнях. Чому-б ми не могли видати ще подібні? Опріч впливу групи с.-д., членів товариства, можна добитися також впливу слухачів на заряд, через запитання про бажаний характер і теми лекцій, через анкети про се, а також — через представників, які-б спеціяльно вибиралися слухачами до заряду, до комісій, аби впливати на їх діяльність в бажаному для себе дусі. Може з сієї цілої роботи нічого не вийде. Можливо. Але тоді, коли, напр., заряд „Просвіти" не захоче приймати до себе представників від слухачів, буде ігнорувати їх вказівки що до характеру роботи і з упертістю буде провадити далі свою „всеукраїнську" просвітну роботу, тоді ся маса робоча конкретно, на

---

*) Зразками популярних брошур в справі національній можуть бути — Р. Люксембург — „W obronie narodowości" і брошури австр.-нім. с.-д., напр. Бауера — „Deutschtum und S-e D-ie".

практиці пізнається на „демократизмі“ нашої ен-деції і на вартости для робочих мас її „просвіти“. А се в далеко більшій мірі, ніж абстрактна пропаганда, збудить в масах думку про с а м о-організацію робітничої кляси. Зрештою постійні зносини с.-д. членів „Просвіти“, яко лекторів, яко бібліотекарів, то що поможуть нам заснувати легальні гуртки наших прихильників, які можуть зробитися центром нашої (вже нелегальної) пропагандистської і агітаційної праці серед робітництва.

Ми не є прихильниками легальної діяльности за всяку ціну. Ми йдемо в „Просвіти“ не для співділання з ен-деціею, повторяємо ще раз се, а для боротьби з її впливом на маси, для ширення в масах своїх думок і поглядів в справі національній (гай не тільки національній). Історія національних рухів в с.-д. освітленню, національна політика австрійської соціяль-демократії, суть національного питання -- ось теми, які чи в лекціях, чи в брошурах, допоможуть масам визволитися з того туману всеукраїнської ідеольогії, яким ен-деція обкутує кожне питанне національного життя*).

Коли ся робота зіткнеться з непереможним опором чи адміністрації, чи заряду „Просвіти“, тоді нам нема чого лишатися.

Ми лишаємося в „Просвітах“ доти, доки ся робота є можливою, і ні хвилини довше. Бо співділанне з ен-деціею, видаванне книжок „про грім і блискавку“, або відчити про Антона Головатого -- може саме в собі -- і є роботою гідною всякої поваги, але з завданием соціяль-демократії не має нічого спільного.

Ми кінчаємо нашу статю. Історична хвиля, що висунула перед нами завдання, які ми тут спробували намітити, кладе на нас великий обовязок і велику одповідальність перед мало свідомими ще темними масами українського пролєтаріяту. Національний момент мусить заняти належне йому місце в нашій політичній акції, аби лишень, як сказав Реннер, не „виключне“ і „переважне“. Від того, як ми дамо собі раду з новими завданнями нашої національної політики, залежить багато.

Лиш коли візьмемося рішати сі завдання з енергією і доброю хіттю, свідомі великої місії пролєтарської партії, лиш тоді перестане істнувати питанне: чи буде втягнутий український пролєтаріят в межи-клясову національну, чи в межи-національну клясову партію?

Виконуючи ту роботу, головні точки якої ми тут намітили, будемо певні, що в боротьбі української суспільности за національне визволенне український пролєтаріят виступить не під синьо-жовтою корогвою всеукраїнства, а під червоним прапором революційної соціяль-демократії!

Д. Чорний.

Соціялістичні організації на Україні.

2) Укрїнська Спілка Російської с.-д. р. Партії.

В „Раді“ з 1907 року було надруковано цілий фейлетон присвячений „Спілці“, під характеристичним заголовком -- „Синиця серед політичних партій“. Багато є людей, як серед української інтелігенції, так і серед партійних товаришів, для котрих „Спілка“ видається справді чимсь подібним до „синиці“. Говорять про „Спілку“, як про неістнуючу організацію, а як що й істнуючу, то малопомітну „величину“, яка не заслугує на особливу увагу. А тимчасом справа стоїть трохи інакше. Неосвідомленість-же, або невірні відомости про „Спілку“, ширяться раз через те, що про сю організацію нема майже літератури; а в друге через те, що „Спілка“ носить українську назву. Назва ся мулить очі Українця. Підчас виборів до Думи, під час хліборобських страйків, під час масових арештів, -- завше українцеві доводилося щось таке читатити в часописях про „Спілку“.. Ще більше! В осени 1906 року в Київі, і по всій Україні, було арештовано більше 100 душ переважно Українців, ріжних політичних напрямків, зроблено було до 500 ревізій і всіх київська жадармерія обвинувачувала в належности до „Спілки“! Звідкіля ця напасть?--думав кождий арештований. Правда, з широко-задуманого „дѣла“ вийшов чуть не „мыльный пузырь“. Спілчан серед арештованих знайшлося щось 2—3 душі. Потім уже назбіралося ще кілька душ в ріжних місцях України; їх жандарі „совокупили“, як висловився-би „Галичанин“, в одну справу з українськими соціяль-демократами і радикалами, а Київська Судова Палата засудила в 1908 році на вічне зісланне за змагання до федеративної республіки і автономії України! Справа про засудження спілчан за „автономію“ і „федерацію“ з усіх боків цікава. Але не в цьому річ. Річ в тім, що „Українська Спілка“ поки що з автономією України не має нічого спільного, а серед спілчан дуже мало є свідомих Українців. В українському-ж таборі зрозуміле „недоумѣніе“! Як, мовляв, так, істнує якась „Спілка“ українська, а ніяких Українців — спілчан ніґде не видно, не видно нічого й українського в діяльности цієї організації? Насувалось навіть питанне — чи істнує взагалі „Спілка“, і чи не є вона якоюсь мітичною жар-птицею!

Се „недоумѣніе“ мусіло збільшитись після того, як довідалися, що кількох спілчан засуджено за змагання до автономії України. Розуміється це була помилка. Київська охранка і прокураторія все, що мало якесь відношенне до назви — українськи, валила до купи, до

---

*) Розуміється ми не повинні обмежитися лише справами націон. характеру, а торкатись також соціяльного, політичного, економічного, але ся діяльність не належить до теми сеї статі.

спілки. І не вина спілчан, що їх зробили автономістами і федералістами. Не будемо одначе пояснити докладно цієї помилки. Маємо намір ознайомити наших читачів з тим, що, з рештою, є таке „Спілка", та яким повинно бути наше відношеннє до неї. Сим хочемо спричинитися до того, щоб серед партійних товаришів, мало освідомлених в міжпартійних відносинах, раз на завше зникли всякі „недоумѣнія" відносно „Спілки". При сьому застерігаємося, що, за відсутностю певних друкованих джерел, наші відомости про „Спілку" не можуть бути повними.

Так звані харьково-полтавські селянські розрухи 1902 року в немалій мірі спричинилися до популярізації нашої партії, котра до грудня 1905 року мала назву — „Революційна Українська Партія" (Р. У. П.). Як раз в тій окрузі, де виникли розрухи, молода наша партія розпочала свою практичну діяльність серед мас сільського населення, розповсюджуючи книжки партійного видавництва (особливо знаменитого „Дядька Дмитра"), та відозви „Полтавської Вільної Громади". (Так тоді називалися місцеві партійні комітети). До партії масою стала вступати інтелігентна молодь і свідомі національно робітники по містах. Зацікавилися новою партією і російські соціялісти з обох соціялістичних таборів. Коли згодом Р. У. П. прибрала яскравий соціяль-домократичний характер, а практична робота партії проявилася в цілому ряді хліборобських страйків переведених партійними організаціями, головним чином на Київщині, —до партії вступило кількох „іскровців", російських соціяль-демократів.

Зі вступом „іскровців", (де які з них попали в Закордонний Комітет і в інші партійні закордонні інституції (видавництва), серед закордонної еміграції почалися розмови про з'єднаннє з Російською соц.-дем. р. Партією. Дехто з нових членів партії, російських „дезертирів", підтримували зносини з своїми бувшими організаціями. Можна припускати, що й агітація про з'єднання була інспірована російськими товаришами. З метою виясняти справу про з'єднання і підготовити ґрунт для нього, по весні 1904 року у Львові, серед еміграції української, було уряджено кілька дискусійних зібрань по питанням національному і організаційному. Утворювався настрій за з'єднання на автономних підставах. Але більшість товаришів, визнаючи з'єднаннє прінціпіяльно бажаним, боялася одначе вступати в російську партію без вистарчаючих гарантій для свобідного розвитку української соціяль-демократії в лоні одної партії. Та автономія, яку могла дати російська партія і потім дала „Спілці", — вважалася невистарчаючою і непевною з огляду на ту упертість, з якою російська партія боролася з „сепаратизмом" жидівських соціяль-демократів, і як вороже відносилася до всяких національних змагань не-русской соціяль - демократії. Ті товариші стояли за федерацію, за перетворення російської партії в федерацію національних соціяльдемократичних організацій. Тіж, хто стояв за з'єднання „щоб там не було", щоб перевести його вживали в своїх заходах навіть революційних способів, про характер котрих оповідати не будемо.

Серед спілчан було кілька переконаних автономістів і взагалі прихильників національних домагань українського народу. Сі автономісти спілчани лише не надавали в даний момент особливого значіння національному питанню взагалі і українському з осібна. Вони, слідом за російськими товаришами, вважали зайвим, передчасним підносити національні домагання, аж доки в Росії не буде демократичної республіки. Для успішної-ж боротьби за демократичну республіку вважали необхідним об'єднання всього пролетаріяту Росії в одну партію, аби тільки російська партія гарантувала певну організаційну автономію в справах агітації і пропаганди.

В грудні 1904 року мав одбутися II черговий з'їзд партії. Обидві течії, що намітилися в партії в справі з'єднання, пильнували взяти перевагу на з'їзді, щоб в дусі своїх переконань перевести постанови. На сьому з'їзді мала бути обговорена і справа про з'єднання. Але при затвердженню мандатів вийшов конфлікт, котрий і послужив причиною виступу з партії, головно з закордонного комітету, кількох осіб. Вони то й заложили „Українську Спілку Російської соц.-дем. роб. Партії".

Про свій виступ „група бувших членів партії" видала крикливу відозву п. з. „Розкіл в Р. У. П.", де характерізують Р. У. П., як партію перейняту дрібнобуржуазними тенденціями, котра лише в своїй фразеольогії являється соціялістичною. „Пролетарські елементи Р. У. П. — читаємо в тій відозві — бачучи всю даремність своїх заходів надати партії і її діяльности яскравий, клясовий, пролетарський характер полічили своїм обовязком вийти з партії, аби не дати буржуазній демократії повести за собою український пролетаріят" *).

Істнує поведенція серед певної части соціялістів всіх інакше думаючих в тих чи інших справах товаришів називати „дрібними буржуями", а соціялістів поневолених націй — „націоналістами, шовіністами" і т. д. Обвинувачування такі кидаються часто густо безпідставно, ніяких доказів „буржуазности" і „шовінізму" не наводиться. Так зробили і „бувші члени Р. У. П." кинувши безпідставне, демагогічне обвинувачування цілій партії в буржуазности і націоналізмі. За те отверто призналися, з якою метою виступили з партії і цим признанням визначили характер своєї майбутньої діяльности, як нової організації, а саме — боротьбу з „дрібно-буржуазною", перейнятою „націоналістичними тенденціями" Р. У. Партією.

Що-ж то за нова українська „пролетарська" організація, з котрою мала витримати боротьбу „дрібно-буржуазна" Р. У. П.? На се питаннє дають нам відповідь умови з'єднання з російською партією виложені, в „Статуті Української с.-д. спілки". Ось сей статут:

---

*) Искра Ч. 89.

„§ 1. Українська с.-д. спілка є частина Р. С. Д. Р. П. маюча своєю цілю організацію пролетаріята р о з м о в л я ю ч о г о н а у к р а ї н с ь к і й м о в і (курсів наш А). § 2 Спілка користується всіми правами, які мають по організаційному статуту Р. С. Д. Р. П спілки комітетів партії. § 3. Українська с.-д. Спілка складається з громад, котрі в тих місцях де не має комітетів Р. С. Д. Р. П. являються самостійними організаціями, — в місцях же, де такі комітети істнують, входять в склад місцевої партійної організації, як її складові частини, автономні лише в питаннях своєї внутрішньої організації, пропаганди і агітації. § 4. На чолі Спілки стоїть Комітет Спілки, котрий вибірається з'їздом представників громад. При Спілці істнує літературна комісія. §. 5. Комітет Спілки має право організовувати спеціяльні технічні групи. §. 6. Спілка посилає своїх представителів на загально партійні з'їзди. Кількість голосів опреділяється по змозі з центр. комітетом"*).

Як бачимо, „Спілка" вступила в росіську партію, як н а ц і о н а л ь н а організація, без національної програми, бо програмою „Спілки" ставала програма російської партії з її „правом на самоопредѣленіе націй" в демократичній републиці. Спілчани не автономісти могли миритися з „широким областним самоврядованнєм" і лічили його вистарчаючим для усунення національного гніту і, отожествляли те „широке саморядованнє" з автономією. Але як спілчани-автономісти примиряли свої погляди на українську національну справу з „широким областним самоврядованнєм" і з усім духом і напрямком діяльности росіської партії в цій справі — на се відповіді не можемо дати, бо ніколи від них не чули нічого в сій справі. Одно лише можемо сказати, що в даному разі маємо цілковиту безпринціпність принесену в жертву, або особистим якимсь намірам, або помилково зрозумілим інтересам революційного руху, котрі вимагали об'єднання всіх сил пролетаріяту і централізованого керування боротьбою.

Як національна організація, котра ставила своєю метою організацію пролетаріята розмовляючого по українськи — „Спілка" на перших порах свого істновання і була такою національною організацією. З початком 1905 року у Львові почалось виданнє газети на українській мові „Правда", на місцях поруч з організаціями Р. У. Р. закладала свої власні організації. Агітація і пропаганда велася переважно на українській мові, а робота велася майже виключно на селах, серед сільско-господарського пролетаріяту. В той час, як з місцевими російськими організаціями „спілка" підтримувала відносини „дружественного нейтралітету" — з організаціями Р. У. П. велася жорстока боротьба, в якій головну ролю відогравала демагогія на струнці „дрібно-буржуазности і націоналізму" Р. У. П. і т. д. Ся боротьба часто густо вносила дезорганізацію в партійни ряди. Але всі дезорганізаторські замахи обмежувалися виходом з партії якого, небудь одного ерупіста*). Таким чином „Спілці" довелося шукати для себе пролетаріяту по за межами організацій української соціяль демократії.

Для того, щоб утворити організації на селах, або користуючись поодинокими звязками провадити там широку агітаційну роботу, необхідно мати по містах партійні групи кадри інтелігетних агітаторів, пропагандистів, організаторів, котрих постачає для соц.-дем. партій звичайно академічна молодіж і свідомі робітники міста. Був час коли Р. У. П. дивилася на себе, як на організацію сільських робітників і туди направляла всю свою діяльність, зовсім облишуючи місто. Такий погляд був заснований на тому, що міський пролетаріят до певної міри обрусів, пропаганда і агітатція серед нього при помочі українського живого і писаного слова зустрічала певні трудности. Замість того, щоб боротися з цими трудностями і утворити в містах міцні організації, котрі тільки і можуть бути ядром соціяль-демократичної партії — наша партія ішла туди, де цих трудностів не було. Хоть агітація і пропаганда серед сільського пролетаріята давала великі наслідки, але партія, як організація, росла слабо. Сільсько-господарський пролетаріят в наслідок партійної роботи серед нього жив і боровся під впливом партії, але не міг скласти її ядра, не піддавався організації в такій степені як пролетаріят міський. Згодом укр. соц.-демократія стала на властивий погляд що до організації міського пролетаріяту і починаючи з 1904 року в більших і менших містах як Київ, Полтава, Лубні, Прилука, Харьків, Катеринодар і т. д. виникли досить чисельні і міцні робітничі організації, котрі і складали орган зоване ядро партії.

Той самий процес перейшла і „Спілка". Вступивши в росіську партію, як організація, котра ставила своєю метою організацію пролетаріяту розмовляючого по українські, лічучи таким пролетаріятом лише пролетаріят сільсько-господарський — „Спілка" мала і обмежитись тим пролетаріятом і в росіській партії лічилася, як організація виключно сільсько-господарського пролетаріяту. Але щоб щось зробити на селі, треба користуватися запомогою міста. Лише місто може бути операційною базою для роботи на селі. І „Спілка" пішла в місто.

З початку не всі росіські організації в містах відносилися до „Спілки" нейтрально. Деякі з них провадили з нею навіть боротьбу, визнаючи за нею лише право на село. Але „Спілка" одержувала моральну і матеріяльну запомогу в керуючих колах РСДРП. Не однакові відносини до „Спілки" росіського центра і перферії зайвий раз дають підставу припускати, що виступ „Спілки" з Р. У. П. і з'єднаннє з рос. партією відповідав далеко сягаючим намірам політиків партійних в центрі. Там, в центрі, дивилися на

*) В 1907 році, по весні, в Лубнях вийшла з партії ціла група інтелігентів і вступила до „Спілки". Коли сі інтелігенти хотіли перетягти за собою і пролетарську масу — то робітники показали їм поріг, а в спеціяльно виданій відозві заклеймили недостойне поведення своїх керманичів.

„Спілку“, як на отводний канал всякого „українофільства“ і не надавали серіозного значіння тій обставині, що приймали до себе „Спілку“ як національну організацію, будучи запевнені в тому, що „Спілка“ рано чи пізно загубить свій національний характер. І дійсно, в своїх рахунках російські товариші не помилилися. „Спілка“, як національна організація, котра ставила своїм завданием організацію пролетаріяту розмовляючого по українські, скоро перестала існувати.

В той час, як українська соціяль-демократія відшукувала елементи не зденаціоналізовані і сіру в національному смислі робітничу масу своєю агітаційною і пропагандичною роботою підіймала на ступінь не лише клясової і політичної, але й національної свідомости, виконуючи таким чином так страшну і гріховну, для де яких соц.-дем., роботу по пробудженню національної свідомости в робітничих масах — Спілка, забуваючи про своє національне походження і національний характер, шукала серед пролетаріята і інтелігенції вихованих російськими організаціями лише такі елементи, які були-б їй корисні в практичній роботі в місті, а особливо на селі.

Коли-ж „Спілка“ цілковито загубила своє українське обличчє, крім назви, і як по характеру роботи, так і по персональному складу членів ставала організацією російською, недоужелюбність росіян перемінилася на приятельство, а згодом і всі російські організації стали організаціями „Спілки“.

Процес сього перетворення „Спілки“ в російську організацію, як по характеру діяльности так і по персональному складу своїх членів представляється так.

В той час, як „Спілка“ розпочала свою діяльність, при Київському Комітеті РСДРП. істнувала „Провінціяльна група“, котра обслуговувала партійні групи в містах і звязі на селах в тому-ж самому районі, в якому працювала і „Спілка“. І „Провінціяльна група“ і „Спілка“ мали один і той-же об'єкт для своїх організаційних і агітаційних змагань, одну і ту-ж сферу впливу і через що виникали непорозуміння, тертя. Потрібно було урегульовати якось відносини.

В Нолбрі 1905 року одночасно одбулися конференції „Спілки“ і „Провінціяльної групи“. Під конець засідань була зроблена спільна збірка в справі з'єднання. „Провінціяльна група“ запропонувала „Спілці“ злитися з нею. „Спілка“ навпаки запропонувала „Провінціональній группі“ вступити до „Спілки“. До згоди не прийшло і ніякого рішення не запало. Тодішні події в Київі в звязку з повстанням саперів раптовно спинили заняття конференцій. „Провінціяльна група“ не встигла вибрати виконавчого органа. На конференції „Спілки“ було обібрано новий Головний Комітет. Серед спілчан було кілька душ з певним організаційним хистом, взагалі, як організація, „Спілка“ вище стояла від провінціяльної групи. І ся організаційна перевага та уміла політика де яких спілчан спричинилася до того, що де які члени дезорганізованої „Провінціональної групи“ вступили в „Спілку“, а згодом і сама група роспустилася після конференції в Білій Церкві.

Пізніще в Полтавській і Черніговській губ. заснувалися були селянські соц. дем. союзи. Після недовгого самостійного істнування і вони злилися з „Спілкою“. Уперту боротьбу за самостійне істнуванне вів Полтавський К-т. рос. партії, але все таки вступив в „Спілку“ і лише Київський Комітет лишився самостійним хоть з'єднанне і тут принціпіяльно було рішено ще в 1907 р. і тільки практично не переведено. Таким чином в „Спілку“ увійшли всі організації рос. партії в губ. Полтавській, Черніговській, Київській, Волинській, Подільській. І Ц. К. рос. партії санкціонував сей перехід.

Так відбувався процес перетворення „Спілки“ з національної української організації в краєву організацію російської СДРП. через організаційну майорізацію російських організацій ціною власної денаціоналізації. Завдання свого знищити „дрібно-буржуазний“ і „націоналістичний“ український соціяль-демократичний рух „Спілка“ не виконала. І хто покладав на неї такі надії дуже помилився в рахунках. Навпаки в боротьбі з „Спілкою“ наша партія зміцнила, самоопреділилася і стала національною масовою організацією українського міського і сільського пролетаріята. Що до майорізації „Спілкою“ російських організацій, то в центрі російської партії очевидно проти сього нічого не мали. Важна не організаційна фірма а її зміст. Назва-ж „Спілки“ необхідна була з огляду на істнування в районі „Спілки“ української соціяль-демократії.

По мірі того, як „Спілка“ вбитувала в себе елементи з російської партії, її практична діяльність, чим далі, тим більше губила український характер. Орган „Правда“ з часом став друкуватися на російській мові мовою агітації і пропаганди стала мова переважно російська, бо серед нових спілчан не було людей, котрі знали українську мову, а ті що знали, виховані на традиціях ігноруваня, умисне її не уживали, щоб доказати, що український пролетаріят краще розуміє російську мову чим свою рідну, українську. Відозви видавалися в російській мові. З російського складу практичних робітників, котрі виступали іменем „Спілки“, укр. с.-дія навіть скористала. Та група спілчан-українців завше лічила своїм обовязком боротися проти „націоналістичної“ і „дрібно-буржуазної“ УСД. Спілчане-російчне навіть не знали щро сей свій обовязок, і демагогічна гра не була їх роботою. Протягом останніх трьох-чотирьох років ми не знаємо жадного документа, який би свідчив, що „Спілка“ українська організація не тільки з назви, а й по суті, по характеру своєї діяльности. Навіть ніколи натяків не робилося на українські теми. Про такі національні потреби і домагання українського пролетаріята, як національна школа, котрі мусить підносити кождий соц.-дем. на Україні — ні згадки. Словом, в особі „Спілки“ маємо р о с і й с ь к у о р г а н і з а ц і ю, в к о т р і й с в і д о м і н а ц і о н а л ь н о е л е м е н т и з а г у б и л и с я і н і я к о ї р о л і н е г р а ю т ь, а б о з а с і м і л ю в а л и с я.

Ставши краєвою організацією російської партії „Спілка“ почала відогравати досить помітну ролю в політичній і економічній боротьбі на Україні. Хліборобські страйки

1906 року на Правобережній Україні в деяких місцевостях одбувалися під організаційним проводом „Спілки". На виборах до II Думи „Спілка" провела в Думу кількох своїх послів. Правда, посли сі, як соціяль-демократи, виключаючи Кирієнка, були не великої якости і увесь час вагалися між соціяль-демократичною фракцією і українською трудовою громадою.

Здавалося, що „Спілка" ставши краєвою організацією російської с-д. партії і ліпше пристосовуючись до місцевих умов, як розрізнені російські організації під проводом загально-російського центра, виросте в поважну силу.

Але жорстока реакція останніх років не пожаліла нічого і „Спілка", як і всі инші соціялістичні організації на Україні, під кінець 1907 року була цілком зруйнована і аж до 1909 року нічого про неї не було чутно.

В літку 1909 р. почала виходити у Львові газета „Правда", в російській мові, як орган „Спілки". Часть спілчан запротестувала, аби „Правда" називалась органом „Спілки", і через якийсь час редакція газети примушена була зняти свою українську (краєву) фірму, та лишилася при одній російській фірмі.

Тепер „Правда" виходить в Відни, де останнього часу була органом групи Троцького, а тепер признана центральним Комітетом російської партії і здається стане його органом.

Услід за першими числами „Правди", з'явилося перше і останнє число „Извѣстій Украинскаго Союза" (Іюль 1909 р.), видання Головного Комітету Союза... Цікаво булоб вияснити причини конфлікту між особами, які почали видавати в імени „Спілки" „Правду" і тими, що запротестували проти сього та виступили з „Извѣстіями", як офіціяльним органом організації. За браком відповідних відомостей не можемо сього зробити. Здається нам, що головною причиною конфлікту було те, що „Спілка", як організація, перестала істнувати, а серед верхів спілчанських запанувала розбіжність поглядів на всякі „теми дня".

Для нас буде важним сконстатувати факт, що від якогось часу іменем „Спілки" ніхто не говорить і, здається, сама ідея „Спілки" коли не щезла, то одсунута кудись далеко.

Як би ми ворожо не відносились до антинаціонального характеру „Спілки", всеж ідея „Спілки" будь що будь для нас цікава. Де які спілчани мали намір охопити своєю організацією всю українську територію. Ідея ся свого часу була досить поширена в рядах російських соціяль-демократів на Україні, а виросла вона з потреб чисто практичних — координації робітничого руху в краю, який становить певну індівідуальну цілість.

Вислів свій знайшла ся ідея в південно-російських конференціях організацій російської партії.

Така конференція скликана була в Харкові в 1906 р., але провалилася. Щасливішою була конференція в 1907 р. в Києві, бо тут учасників конференції почали арештовувати після того, як вона відбулася. На сій київській конференції вся українська територія, відповідно до економічних особливостей, розбита на такі три райони: I район — „Спілки" — губернії: Полтавська, Чернигівська, Харьківська, Київська, Подільська і Волинська; II район — „Донецький Союз" — Луганськ, Ростов, Катеринослав; III район — „Кримський Союз" — Одесса, Миколаїв, Херсон, Елісаветград. Після інтенції де яких учасників конференції всі організації на Півдні Росії повинні творити одну краєву південно-російську (українську) організацію Р. С. Д. Р. П. Потреба створення такої краєвої організації, чи то під фірмою „Спілки" чи під якоюсь иншою фірмою, кажуть визнавалася тоді і Центр К-ом російської партії. Очевидно, що тепер, коли нігде ніяких організацій нема, а від масового колись руху на території України лишилися тільки спомини, тепер питання про краєву українську (п.-р.) організацію не може бути для російських с-д черговим питанням дня.

Але той стан, який зараз є, не вічно буде тривати. Скорійше чи пізнійше на території України виникне робітничий рух ще більший, як був раніш. Які він форми прибере, сього вгадати трудно. Одно певно, що буде вестися той рух під ідейним і організаційним впливом російської соціяль-демократії і що в міру розросту знову виникне потреба творення окружних і краєвої організацій. Таке краєве об'єднання російських організацій ми не тільки повинні вітати, але й спричинятися до його і, будуючи поруч російської свою власну національну організацію, уперто працюючи над національним освідомленням широких мас пролетаріяту, критикуючи „ніяке" становище російських соц. дем. в українській національній справі і борючись проти асіміляційної зарази—ми будемо штовхати російських соціяль-демократів на Україні не тільки на шлях краєвого об'єднання, а також на шлях признання наших національних постулятів своїми. І коли „Спілка", як окружна організація, знову воскресне, а провідники „Спілки" знову будуть працювати над об'єднанням всього Півдня Росії в краєву організацію, то ми сю працю повинні всякими способами підтримувати. Натомість з усією рішучістю мусимо боротися проти русифікаторської роботи зденаціоналізованої соціялістичної інтелігенції на Україні, проти національного ренегатства цієї інтелігенції і проти прищіплювання національного індеферетизма широкій масі пролетаріяту в містах і селах України.

А. А-ко.

До характеристики сучасного моменту в українському життю.

Серед нових обставин післяреволюційного періоду мусимо ставати до роботи, мусимо братися за розвязанне тих завдань, які стоять перед українським робочим людом. Докладний аналіз сих нових обставин, головно обставин національних, є одним з перших етапів в нашій підготовчій роботі над відновленнем партії, над виробленнєм тієї ідеольогії, котра має служити українському робітництву. Сей аналіз здобуває для нас тим більше значіннє, має для нас тим більшу вагу тому, що наше становище, як ук. с-д., є цілком орігінальне і відмінне від становища, в якому стоять с-д. инших націй. Позбавлені досвіду масового українського робітничого руху, неузброєні с в о є ю ідеольогією (ледви чи буде хто сперечатися проти того,що українськ и марксізм як теоретична конструкція що йно утворюється), ми стоїмо перед великою небезпекою наробити помилок, звести наш рух на манівці. Тим пильнійше ми повиннї приглядатися до наших громадських обставин, тим стараннійше треба братись нам до їх аналізу.

Ряд уваг, які будуть зроблені нижче, ставлять своїм завданнєм допомогти розібратись в тих національних обставинах, які характеристичні для даного моменту. Але не думаємо вичерпати тему цілком, подати повну характеристику того, що є; при даних обставинах виконати се завданнє ледви чи можливо, в усякім разї незвичайно важко. Сьому не сприяє вся сума умов, що довкола нас. З моменту упадку революції в нашому національному життю, як і в загально російському йде процес „розпорошення" громадських сил; зникає та організованість громадських сил, яка істнувала за часів революції, утворюються нові групіровки, виникають нові течії та напрями. Оба процеси, — і процес розпорошення, і процес утворювання відбуваються в сірій і млявій атмосфері сучасних політичних буднів, зариси всіх цих проявів через те мусять бути само собою бліді і невиразні. За таких обставин дати повну характеристику, повний проґноз — незвичайно важко. Правда, ніщо не перешкаджає підвести всю складність сучасного моменту під один раній утворений шабльон, втиснути її в приготовану завчасу схему; такі операції можливі завжди, але навряд чи дасть се яку користь справі.

Одно з кардинальних питань, які насовує сучасне становище, се справа про те, чи ми маємо діло в нашому національному життю з моментом упадку, чи з моментом невпинного підйому, який не кінчився з закінченнєм російської революції. Для російського життя ся справа розвязана: там ніхто не сперечається — від крайніх лївих до крайніх правих—з тим, що даний період є періодом пониження громадської активности і енергії. У нас, Українців, справа з усим цим стоїть инакше.

Для демократичних наших публіцистів ясно, що ми, по слову проф. Грушевського, переживаємо „антракт", але в наших рядах якогось спільного погляду на сю справу нема. Чути голоси, що для нас сучасний момент є періодом надзвичайно інтензивного життя, періодом збільшеної активности народніх мас. На сторінках легальної преси найбільш яскраво сю думку висловив В. Коваль („Слово" 1909 р. май; тепер те саме повторяє „Робітник", орган нашого Ц. К.

Постараємось розібратися в сій справі. Перш за все, треба сказати, що поскільки прихильники виставленого вище погляду спираються на минуле, а не на сучасне, вони мають певну рацію.Справді, спочатку після упадку революції видавалось, що життє наше може піти иншим шляхом, ніж життє російське — так говорили факти. Нас минув той різкий і гвалтовний упадок, який характеризував російське життє після розгону другої Думи; той швидкий роскдад, різке пониженне темпу життя, різка зміна центру інтересів громадянства-все се нас минуло. І могло видаватися, що у нас обставини складуться инакше. Але останній час, останній рік особливо, показав, що такі надії були лише ілюзіями...

Справді, вже чисто абстрактний, одірваний від фактів аналіз показує, що наше життє не могло піти иншим шляхом. Активність мас стоїть у звязку з тим економічним становищем, у якому знаходяться ті маси. О скільки ся теза вірна, о стільки ясно, що у нас при даному стані нашої індустрії і сільського господарства нема особливо сприяючих умов для того, аби йшло дуже інтензивне життє в народніх низах.

В індустрії — затяжна кріза; в сільському господарстві справи стоять не краще; се становище спільне й для України і для Росії; було-б дивно, коли-б при сій спільности умов в Росії і Україні життє народніх низів в даний момент йшло ріжним темпом.

Та може є тоді якісь надзвичайно сприяючі умови для інтензивного життя серед інтелігенції, тієї ґрупи, яка власне єдина репрезентує тепер український рух? Здається й тут такі умови знайти важко. Наш інтелігент не живе виключно українським життєм, не перейнятий цілком тільки його інтересами і потребами; він і досі ще не визволився з під впливу російського життя, з яким він подекуди тіснійше звязаний, ніж з нашим малозмістовним блідим національним життєм. При таких обставинах він не може не підлягати тому, що дїється в російському життю.

Та апатія і пасивність, яка захопила широкі круги російської інтелігенції, мусіла неодмінно відбитися й у нас; при наших обставинах являється цілком природним, що коли російський інтелігент в Петербурзі або в Москві починає займатися богошуканием, шуканнєм нової моралі, переціновати старі цінности — те саме починає робити й наш інтелігент в якому небудь Хоролі або Лубнях. Ся вражливість нашого хорольського земляка на петербурські впливи може і смішна трохи, але проте являється фактом. При таких обста-

винах в народніх масах і серед інтелігенції було-б дивно, коли-б у нас в даний момент життє характеризувалось прямо протилежним темпом, ніж в Росії. Було-б дивно, коли-б могли знайтися такі факти. Та їх і нема. Факти останнього часу вказують на загальний упадок, пониження громадської енергії, зріст апатії й байдужности.

Колиб були праві автори з „Робіт.", неминуче мусілоб зростати у нас політичне життє, мусілаб передовсім зростати соціяльна демократія, найтісніше звязана з масами. Що-ж ми бачимо в дійсности? У нас організацій нема, ми з політичної партії перетворилися лише в ідейну течію і тепер в своїх заходах поновити роботу на кожному кроці натикаємося на брак сил, брак засобів, брак людей, на байдужість та інертність мас. Може наші позіції забрали инші партії? Та з ними всіми сталось те, що й з нами. Коли давнійше у укр. с-рів малися хоч окремі групи, то тепер про них не чути нічого. Радикали рішили роспустити свою партію цілком і перетворитися в безпартійне товариство поступовців. Поле політичної думки української все засіяно тепер мертвими кістками.

Може більш енергічний темп життя помічається в инших сферах, може енергійно провадиться культурна робота, видавництво, націоналізуються всі области життя? Важко дати позитивну відповідь на сі питання через те, що кожен дань стрічаємся з фактами протилежного характеру. Перегляньте справоздання „Просвіт" і ви побачите, як енергійно провадиться наша культурна робота. Меншає число людей, охочих працювати, загальні збори „Просвіт" раз у раз шукають засобів, аби знищити абсентеїзм серед своїх членів — шукають і не знаходять — ось картина нашої активности в культурній роботі. Не можна так само говорити про якусь особливу енергію в видавничій сфері. А про націоналізацію життя власне велися лише розмови, з яких було дуже мало позитивних результатів. Були розмови, були проекти, було сього добра чимало, але за те було дуже мало активности в переведенню всіх намічених плянів в життє.

І о скільки держатися методу „Робітника" та приймати кожен проєкт досужого автора з „Ради" за факт вже здійснений в реальному життю, о стільки звичайно, можна гадати, що у нас в справі націоналізації життя зроблено багато. Коли на підставі о д н о г о студентського реферату про потребу йти на службу буржуазії рішати, що наша міська буржуазія націоналізується і утворює вже в даний момент свою ідеольогію, тоді безумовно можна дійти до висновку про надзвичайно енергійний темп нашого життя. Але коли від статей „Ради" та від проектів їх авторів перейти до того, що справді є, то й в справі націоналізації життя перед нами стане та-ж сама картина млявости і байдужности. Тут також те, що й в инших сферах українського життя. Пасивність і апатія, низький рівень активности характеризують зараз український громадський фон скрізь, де не поглянемо. Загальна картина та сама що й у Росіян.

Розглянувши сю справу ми природно переходимо до другої, льогічно з'єднаної з першою — до питання про темп діференціяції в українському громадянстві в даний момент. На зріст діференціяції в нашому життю, на її значіннє для дальшої еволюції українського громадянства ми ніколи не забували вказувати; нам в значній мірі завдячує українська громадська думка тим, що давна легенда про єдине демократичне українство починає зникати. Така наша роля в сій справі цілком зрозуміла. Ніяка инша група не заінтересована більше нас в самоозначенню українського громадянства, отже природно, що скрізь і завжди при аналізі наших громадських відносин нам приходиться звертатися до питання про діференціяцію. Розгляньмож, до яких висновків в сій справі треба прийти, признавши даний момент моментом пониження громадської активности. Важко сперечатися проти того, що темп ідейної діференціяції в кожному громадянстві в ріжні періоди буває ріжний. Клясова боротьба, наслідком якої є ідейна діференціяція, не завжди йде однаковим темпом; за моментами збільшеної активности окремих кляс, за періодами загостреної клясової боротьби приходять їм протилежні періоди відносного спокою; й тоді неодмінно мусить ставати повільнійшим темп діференціяції в громадянстві. У нас разом з пониженням активности громадських сил не міг не виявитись його неминучий наслідок — треба признати, що в даний момент темп діференціяції громадянства зробився б і л ь ш п о в і л ь н и м, що вона відбувається м а л о е н е р г і й н о. Ілюстрація сього вище наведені факти. Використовувати ввесь матеріял, який дає українська дійсність, лежить поза межами статті, яка й не має ціли вичерпати тему цілком. Додам тільки до наведеного вище картину української дійсности, яку наводить „Роб.", тому, що вона влучно характеризує висловлену тільки що думку. „Знову зникли всі буржуазні українські політичні партії а замісць їх відновилася знову стара культурницька „Громада"... знову на ділі запанувало культурництво і малі діла в нашому національному русі... навіть в культурній праці наша буржуазна демократія виявляє втому". Хто скаже, що ся картина нашої дійсности не відповідає фактам? Наше теперішнє убожество, упадок діференціяції, загальна сірість і безнадійність — сі риси нашого життя так яскраві, що не треба зазначати їх навіть тим, хто нерад їх бачити. Навіть автор з „Робітника", що перед тим доводив невпинний зріст діференціяції, зріст політичних інтересів в українському життю в даний момент, не може заплющити очі на факти; навіть він дає картину, яка нищить цілком його схеми.

Цікаво виясняти докладнійше ті причини, які в даний момент гальмують зріст діференціяції.

Цікаво тому, що докладнійше їх зазначення зможе вказати, яка довга, яка затяжна ся задержка діференціяції нашого громадянства. Одну з причин зазначили ми вже ранійше і тому спинятися на ній буде зайвим. Се пониження темпу клясової боротьби на Україні, звязане з загальним становищем в Росії.

Другі причини, яких ранійше на увагу ми не брали, се причини характеристичні передовсім для нас Українців, причини, що виникли в наслідок нашого спеціяльного націо-

нального становища. Тепер уперше ми стрічаємося з органїзованими походами проти українства як правительства, так і реакційних громадських груп російського громадянства. Похід сей направлений проти українства, я к ц ї л о с т и ; там в горі не розріжняють тих окремих течій, які у нас починають зарисовуватися, там уважають потрібним нищити всіх, узнають однаково крамольними й Олену Пчілку й українських соціяль-демократів. Такий органїзований виступ проти українства як цілости не може не робити свого впливу. Виступи Бобринського, Шульгина і Андрійчука в Думі обходять і торкаються однаково в с и х. Циркуляр Столипіна про інородческі товариства також відбивається однаково на в с і х. І се все не може впливати на об'єднуючо все це буде перешкаджати розвиткові діференціяції, буде її гальмувати. Не треба думати, що вплив сієї русифікаторської політики обмежується тільки на інтелігенцію, групу по свойому становищу, прихильну до всяких з'єднань, міжклясових становищ то що; не треба покладати надій на клясові чесноти пролетаріяту, якого, мовляв, не соблазнять ніякі об'єднуючі впливи. Факти показують, що вплив такої національної політики, яка нині переводиться в відношенню до Українців, сягає значно ширше і глибше. Коли ми у Поляків в Галичині замість соціяль-демократів маємо соціяль-патріотів, коли ми в Чехії стоїмо перед фактом роз'єднання професіонального руху через національні мотиви, тоді ми не можемо легковажити впливу теперішньої обрусительної політики. Вона стоїть і буде стояти на заваді зростові діференціяції нашого громадянства.

Прояви національного гніту впливають завжди об'єднуюче, завжди перешкоджають зростові клясової боротьби, зростові діференціяції. Се міркування для нас було досі переважно теоретичним — від тепер ми примушені будемо стрінутися з ним на практиці.

З усього попереднього видно, що ряд причин, які є наслідком і загально-російських умов і умов специфічно українських, перешкоджає сильнійшому і більш значному впливу діференціюючих тенденцій. Через се ми не повинні п р и б і л ь ш у в а т и значіння діференціяції для даного періоду, а повинні кожного разу числитися та підкреслювати ті моменти, які її гальмують, инколи спиняють зовсім. І оскільки сі перешкоди звязані з загально-російським становищем, оскільки позбутися їх нема можливости без зміни загально-російських громадських відносин, о стільки необхідно признати з а т я ж н и й характер гальмуючих впливів.

Коли соціяль-демократи звертаються до характеристики моменту, їх тягне до сього не чисто теоретичний інтерес; насамперед мають вони на увазі практичні мотиви — виясненнє і означеннє пактики.

Отже постараємося зробити певні фактичні висновки з попереднього. Найбільш цікаві, найбільш важні з того для нас два виводи, які випливають. Ми їх і зазначимо, не входячи в деталі, не спиняючись на подробицях. Та врешті докладне виясненне тактики і неможливе на підставі такого конспективного перегляду, який оце ми зробили.

Два виводи, на наш погляд, з конечністю випливають з розгляду сучасного українського становища. Мале здіференціонованнє нашого життя, відсутність умов, необхідних для інтензивного зросту діференціяції в близчому часі, все це не може не гальмувати розвитку у нас клясової боротьби, утвореня з у. с-д. політичної органїзації все це віщує нам на ближчий час невідрадну властиво перспективу — зоставатися гуртком соціяль-демократичних агітаторів і пропагандистів, відсовуючи дальше політичну боротьбу, політичну роботу в стислім розумінню сього слова. Процес крісталїзації нас в політичну партію не може не йти паралельно з процесом органїзації українського пролетаріяту в клясу в українськім громадянстві — і наше завданнє тепер чорна, підготовча робота, допомога українському пролетарьятові в його виділенню з укр. громадянства.

А з сього треба зробити відповідні висновки що до форм органїзації нашої роботи. Не можемо їх тут розвинути докладнійше, бо се завелоб нас занадто далеко. Обмежимося одним. Підготовча робота по своїй суті вимагає більшого простору для ініціятиви окремих груп, менше шабльонів, менше сектанської вузости і буквоїдства — тільки при сих обставинах вона може дати корисні наслідки.

Друге. Ведучи свою роботу, ми повинні пам'ятати, що умови сучасного моменту дають нам можливість широкого впливу на українське життє, — забезпечують витористовуваннє його в наших цілях, для наших потреб. Тому всякого роду бойкотиські тенденції в сім напрямі можуть бути для нас тільки шкідливі.

Се ті тактичні висновки, на які ми хотіли звернути уваѓу; та, зазначуючи їх тут лише побіжно, сподіваємося ще вернутися до обговорення питання про наші завдання в окремій статті.

В. Козленко.

Лист до редакції „Праці".

Дорогі товариші!

Дозвольте на сторінках Вашої часописи поділитись з товаришами моїми враженнями від наших двох органів „*Праці*" й „*Робітника*".

Коли з'явилась „*Праця*", було приємно її бачити, вона була покажчиком розпочатої знов роботи, покажчиком переваги бадьорости й енергії над пригнобленням. Незалежно від змісту її, вона надавала віри в свої сили.

З'явив ся „*Робітник*“. Але від появи його нема чомусь приємности, нема побільшення бадьорости, (як би слід ждати), — навпаки, якось тоскно стало. Поява його не бадьорить, а тільки викликає неприємне дивування й непорозуміння. Проти волі запитуєш себе: „На віщо він з'явився! Яка потреба?“

Пильно перечитав обидва орґани: може, вони ставлять собі ріжні цілі? Ні: обидва звуть себе діскусійними, обидва кличуть до обміну думок на своїх сторінках, обидва соціалдемократичні.

Діскусія — річ, безумовно, потрібна, користна, але на віщо ж про те саме писати в двох орґанах? На віщо „*Робітникові*“ в величезній, незграбній статті важко й нудно росписувать про те, що коротко, ясно та легко сказала вже „*Праця*“? Незрозуміло. „*Праця*“ виразно заявила, що міститеме статті всяких партійних течій, чи ордотоксальної, чи опортуністичної, чи тої, що стоїть за легальну роботу, чи — за нелегальну. Длячого ж Цетральному Комітетові захотілось видавати ще один орґан, де також можуть мінятись думками опортуністи й ортодокси? Грошей богато має? Це дуже приємно, але хіба їх нема де більше дівать, як на орґан?

Сумно. Сумно й трохи смішно. Смішно від тої причини, яка породила „*Робітника*“.

Річ, розуміється, не в тому, що „*Робітник*“ хоче діскусії. Товариші, які засновували його, могли б свої три статті легко вмістити в „*Праці*“. Річ в тому, що (як говорить і „*Праця*“ й „*Робітник*“) у нас істнують течії, котрі, треба думати, й репрезентуються сими двома орґанами.

Але мене бере сумнів: чи, дійсно ж, сі течії у нас є? а коли є, то чи, справді, вони такі ворожі, що не можуть поміститись в одному орґані? І що породило їх? Життя чи щось инче?

Чомусь мені завжди нагадуються при таких питаннях хлопчачі війни. „Ви будьте турками, а ми будемо руськими“ — пропонують одні. „Є, ні“ — не згожуються „турки“ — ми будемо руськими, а ви турками“. — „Куди там вам руськими: он у вашого Спірьки ніс крючком, як у турка. Ваша сторона, значить, „турки“.

Дивляться, — справді, у Спірьки ніс крючком, як у турка. Виходить, нічого не зробиш, — треба буть турками. І починається війна, яка иноді не обходиться без провалів голови й розбиття турецьких та руських носів.

Оттак мені иноді уявляються й наші „руські та турки“, — ортодокси та опортуністи. І хоч готові вони провалити собі голови, хоч захоплюються війною до кровопролиття носів, але якось смішно й сумно дивитись на сю кров. А сумно, найпаче, те, що, в решті решт, „турки“ й самі проймаються тією думкою, що вони таки турки, бо у Спірьки ніс крючком. От тоді вже війна приймає цілком серйозний характер, тоді зовсім забувається, що вони тільки хлопчики, що хотять тільки почувати себе дорослими, що шаблюки з дерева, а гармати з картону. Очі розпалюються, лице світиться ненавистю, щирою й запеклою, готові гризти одне одного.

І „*Праця*“ й „*Робітник*“ одноголосно констатують, що партії у нас майже нема; що де-не-де істнують маленькі групки або окремі одиниці; самі сі орґани визнають, що діференціація укр. громадянства тільки починається; самі твердять весь час, що робітництво, пролетаріат стоїть на низькому ступні розвитку, — і раптом звідкись виникли ортодокси, опортуністи, большевики, меньшевики. Що їх породило? Робітничий рух, як у зах. Европі? Напор життя? Навряд. Швидче те саме, що породило російських ортодоксів і опортуністів. А ще швидче — бажання бути „як люди“, як дорослі. І бути яка мога хутче, бути самою справжньою соціяльдемократією з своїми власними опортуністами, з своєю буржуазією, великою й дрібною, з власними „руськими“ й „турецькими“ носами.“

Приклад „*Робітника*“ се доводить.

Сей момент грав не послідню ролю в його появі.

Розуміється, будь наші товариші не інтеліґенти, а робітники, люди, які заняті с в о ї м и потребами й стражданнями, яким болить с в о є в л а с н е горе, то їм було б не до порожніх балачок про те, чи опортунізм

дати прочитать товаришу брошуру видану „Просьвітою“, чи ні. Хоч товариші з „*Робітника*“ й нарікають на „*Працю*“ за бажання діскутувати (в сей же час видаючи для діскусій „*Робітника*“), хоч і поясняють се тим, що інтелігенти — „діячі“ аристократично одмежовані від маси, хотять легко впливати на неї, тільки все ж таки виникає питання: чим можна пояснити появлення „*Робітника*“?

Що він дав нам, партійним людям? Єсть в йому три статті (не рахуючи двох коротеньких заяв). Про віщо сі статті говорять? Перша, — довжелезна, нудна, незграбна трактує про те, що вода — мокра, а вогонь печеться. Говорить про те, що треба будувати партію, при чому з натиском, з підкресленнями заявляє: „Ідейна консолідація і організаційне будівництво, організаційно-просвітня діяльність і активна участь в проявах клясової боротьби — ось справжні шляхи до нашого партійного відродженя“.

Спочатку дуже трудно підняти се важке каміння слів, але піднявши, стає тільки смішно й досадно, бо під ними порожнє й давно всім відоме місце. Ся стаття забірає більшу частину числа.

Друга стаття, написана жваво, легко, подекуди з хистом, але все ж таки не говорить про те, що краще робити інтелїгентам, — чи легально працювати, чи нелегально, чи боротись з „інтелігенцією“, чи не боротись.

Третя стаття інформаційна й торкається життя галицького.

Се й все. І ясно видно, що товариші з „*Робітника*“ просто „руські“ та й більше нічого, що їм дуже хочеться повоювать з „турками“. Не знаю, чи багато знайдеться „турків“, чи багато розіб'ється носів, але се смішно. Смішно і досадно. Замісць „*Робітника*“ і тих коштів, які пішли на його, можна було б видавати справжню робітничу газету: не знаю, чого сей орган названо „*Робітником*“.

Про робітників ні одного слова, про практичну діяльність, про способи вести її, про потреби робітників, крім трюізмів, ні звука. Далеко краще підійшла б йому назва „*Інтелігент*“, або найлучче прямо „*Руський*“, чи „*Битва русскихъ съ кабардинцями*“.

А скільки старих, заялозених слів про охорону пролетаріята від всяких впливів! Знов старе з'явище: пролетаріят ніжна панська дитинка, а всякі ортодокси її няньки, які закутують її, замотують, ховають від легкого подиху якогось буржуазного вітерця, які люто кидаються на всі боки й одпихають від дитинки ріжні злочинні руки. Знов стара пісня про те, що партія (читай: інтелігенція) являється проводирем робітництва, учителем, передовим бойцем, генеральством і героями. Знов ся інтелігенція стає в позу перед робітництвом і гордо кричить: „за мною!“

І знов життям сколихнуться маси робітництва, знов, як трісочку, одшпурнуть кудись у бік героїв і знову бігтимуть герої-няньки збоку й ззаду, знову поспішатимуть за своєю дитинкою, прислухаючись, що вона говорить, чого вона хоче, куди вона прямує. А потім, коли дитинка зломиться й зупиниться, знов няньки-учителі-проводирі повибігають наперед, почнуть охоронять її, обкутувать, свариться між собою, одганять всякі „погані впливи“ і ставши в пози, гордо кричати: „за нами“!

Скучно. Пора б уже, дійсно, зрозуміти, що часи героїв, учителів, проводирів скінчились. Коли партія складається з робітників, то вона всьому робітництву буде товаришом, більше досвідченим і поставленим в кращі умови. Та й усе. Коли ж складатиметься переважно з інтелігентів, то хай інтелігенти покинуть нарешті свої пози, своє геройство, своє учителювання і визнають себе простими помогачами природному процесові. Коли вони кающіеся дворяне, то хай пам'ятають, що за їхнє каяття пам'ятників їм ставить не варто. Претендовать на роль учителів, проводирів, героїв за те, що не живуть, як їхні батьки, пора минула. Навіть пролетарій-інтелігент може бути тільки помішником своєму товаришу пролетарію не інтелігенту. Допомагать робітництву треба, а не вести його. Його веде

життя і закони його розвитку, незалежні від всяких проводарів. Як прості каменарі, партії повинні прочищати дорогу, освітлювати її, а йтиме пролетаріят сам.

Звичайно, така роля для колишніх героїв-проводарів нудна і вони хутко повтікають, що й зробила більшість їх. Товариші з *„Робітника“* сим незадоволені, сердяться, що сі герої хотять „підучуваться“. Дійсний імпульс пролетарської та й всякої боротьби мусить виходити з життя, з матеріяльних, серйозних потреб та сітуацій, а не з голови. „Буття визначає свідомість“, а не навпаки. Наші ж герої переважно — кающіеся дворяне, попівські, купецькі діти, яким ідея боротьби й соціялізму навіяна з боку, які ні в батьківському минулому, ні в своєму матеріяльно-побутовому становищі не мають ніякого грунту для здорового росту сих навіяних ідей. Розуміється, всяка буря змете сі ідеї й нічого дивного не буде, коли такий герой зхоче потім „підучитись“. А товариші з *„Робітника“* за се сердяться на них, не розуміючи, що не можна сердитись на жабу, коли в неї огидливий вигляд. Товариші з *„Робітника“* та й з *„Праці“*, та й взагалі ті, хто так заклопотаний тим, що мають робити інтелігенти, сього напевне не зрозуміють, поки не зійдуть з того погляду, що партія мусить грати ролю проводаря й учителя. Всякому ж, чи інтелігенту чи свідомому робітникові, коли він визнає себе тільки помогачем пролетаріятові, коли перестане дивитись на його як на безпомічну дитину, яку може всякий обдурити й куди хоч завести за собою, коли буде більше віри в життєву органичну силу прямування робітництва, — тоді балакать багато не захочеться, тоді він просто почне помагати скільки може і йти не п о п е р е д у, а р а з о м, без вихвалювання себе й задавання своїми заслугами.

А до того часу всякому „лестно“ „керувати“, задавати тон і займатись балачками.

Повторяю, замість цього інтелігентського, зайвого *„Робітника“* далеко краще було б, як би Центральний Комітет організував орган р о б і т н и к і в. І знов, щоб не інтелігенти вели його, а самі робітники, щоб інтелігенти тільки помагали, щоб пустили дитину с а м і й піти. Перші кроки були б непевні не раз би спотикнулася дитина, але що далі, то моцніще держалась би на власних ногах. Коли громадянство наше здіференцюється зовсім виразно і каючихся дворян буде все меньче та меньче, няньок не стане, то робітництву привчившись ходити самому, далеко легче буде обійтись без них.

Мені можуть сказати, що для органу навіть інтелігентських сил бракує, не то що робітничих. Ну, тоді я зовсім не розумію, для чого всі ці суперечки, всі ці слова про „будівництва й консолідації“, для чого обидва органи. Тоді зовсім ясно, що й ортодоксальність, і опортунізм, і всякі „течії“ одна забавка інтелігентів, гра в „турків“, дурна й погана трата грошей. Раз нема тих, кого організувати, раз нема тих, хто організує, то ясно, що є тільки купка хлопчаків, які наробили з обручів шаблюк, обклеїли золотим папером макітри, понабивали їх на голови й воюють. Для них це, може, й утішно, й забавляє, вони навіть можуть гордитись своїми обклеїними макітрами, але збоку дивитись смішно й досадно.

Оттаке враження роблять наші органи. І не так органи, як орган *„Робітник“*. Не кажучи вже про його непотрібність поруч з *„Працею“*, його не можна рівняти й з инчих боків з нею. І на вигляд він мизерний, і статтями небагатий, і найбільша стаття його, як економичеський тяжкий гливтяк, яким пан годує робітників при кінці строку. Поруч з цим *„Робітником“* *„Праця“* здається просто красунею, хоча хиб у неї не так уже й мало. І не може бути сумніву в того, хто хоче дійсно працювати в партії, що помагати *„Робітникові“* річ цілком зайва. „Чим швидче він помре або перетвориться в дійсно-робітничу газету, тим краще. І ясно також, що коли *„Праця“* устоїть на своєму грунті об'єктивности, коли даватиме місце всякому соціялдемократові звернутись до товаришів з своїм словом, то істнування її буде тільки на користь робітничому рухові.*)

В. Деде.

---

*) Висловлені тов. В. Деде в сьому листі думки про наші партійні справи, являються його приватними думками, за котрі звичайно редакція не відповідає. РЕДАКЦІЯ

Огляд соціялістичної преси.

Українська преса.

„Робітник" орґан Ц. К. У. С.-Д. Р. П. ч. 1.

Не що давно появилося перше число органу Центрального Комітету нашої партії. Так само, як і „Праця" — „Робітник" є органом діскусійним. Вища інституція партійна приступила до видавництва часописи з тих самих мотивів, що й „Нарада" членів партії (див. Заяву „Від Ц. К." в ч. 1 „Р." і „Від Редакції" ч. 1 „Праці"). Заява Ц.-К кличе до обміну думками, до діскусії: з конфлікту поглядів має народитись партійна істина. Не буду рівняти тут вступів до обох органів, вступів, що пояснюють ціли й завдання сих органів. Кожен з товаришів, хто уважно і без передузятости зробить се порівнанне, побачить, що я говорю правду: обі заяви однозвучні, ріжниця лише хиба та, що заява від ред. „Праці" ширша і грунтовнійше спиняється над завданнями видавництва.

Заява Ц. К. надто коротка і дещо лишає без розяснення. Так признаючи „Робітник" з одного боку діскусійним, з другого боку вважає його за орган керуючий. Треба булоб яснійше висвітлити сі почасти діяметральні завдання, розмежувати сферу діскусійности від „недоторканости" і так мовивши обовязковости. Щоби керувати, треба стояти твердо на якійсь позиції, — сеї-ж позиції Ц. К. нам не показує.

Орган має „вдержувати український пролетаріят на незалежних клясових позиціях в усіх справах нашого життя". Але діскусійність органу вказує на те, що можлива розбіжність думок в певних справах клясового життя. Якаж саме думка признаватиметься керуючою? В чому якраз допускатиметься діскусія? — се невідомо.

Не підлягає жадному сумнівови, що Ц. К. стоїть на основі прінціпів всесвітньої соціяль-демократії.

Але товариші, що однаково спираються на сі прінціпи, можуть не згоджуватися в тім, як в дусі тих прінціпів працювати в певних, конкретних умовах, як їх прикладати. „Праця", котра не ставить своєю метою керувати партійним життєм, не впадає в суперечність, подібно „Робітникови": в ній „всякий щиро-соціяль-демократичний голос, до якої-б він течії не прилучався, знайде собі місце", в ній всяка статя являється діскусійною. Але всеж начеркнена і певна сфера сеї діскусійности. Признаючи законним істнування ріжниць в думках партійних товаришів, „Праця" хоче, щоб вони не вироджувалися в сектантську нетерпимість та не нищили партійної дісціпліни.

Ідеалом її являється політика німецької соціяль-демократії, котра під сим оглядом може служити за добрий приклад до наслідування.

Але вертаємо до „Робітника". Після заяви Ц. К. йде широка статя „Сучасний момент в життю української нації і завдання соціяль-демократії", автор котрої на нашу думку дуже добре аналізує сучасну українську дійсність з погляду соціяль-демократичного. Думки, котрі висловлює автор, на мою думку, не чужі й „Праці", не чужі й партійній нараді, що відбулася в літі минулого року, хочай чується між рядків, що автор полемізує і з „Працею" і з „Нарадою", не називаючи, правда, їх по імени. Але ліпше висловлюватися просто, не ховаючи своїх думок.

Дальша статя „До характеру сучасної партійно-організаційної роботи" торкається багатьох питань, почасти тих самих, що й перша, головно-ж говорить про відношенне до кооперації і просвітних товариств. Не знаю, котра з сих двох статей є керуючою, а котра діскусійною, фактом же є, що, поповнюючи себе в дечім, в дечім і розминаються вони. Автор другої статі вже виразнійше висловлюється про „Нараду", але критикуючи її, він часто-густо критикує й своїх товаришів по часописі і, оскільки можна виводити з примітки (другої на ст. 8), критикує й погляди Ц. К. (Отже, певно, се статя діскусійна, хоч і походить від Редакції. Див. ту саму примітку). Третя статя тов. В. Л. „До питання про культурну роботу соціяль-демократії" оповідає, як сю справу розвязує в наших часах галицька українська с. д-ія.

Як я вже вище зазначив, не одна думка висловлена в „Робітнику", являєтьтя й думкою „Праці", хоч іноді назверх і може видатися, що се думки відмінні. Про діскусійність органу я вже говорив. Можу тут лише зазначити, що автор другої статі гостро і несправедливо нападаючи на „Нараду" за її ухвалу що до діскусійности „Праці", забув чомусь згадати про діскусійність того органу, в котрім пише сам, та про заяву Ц. К. уміщену на початку „Робітника"*).

Бідний! нападаючи на „Працю" і „Нараду", він і не постерігся, як сам опинився в поборюваній ним „інтелігентській секті діскусантів".

Але се ще не біда, але біда те, що не перечитав він як слід першого числа „Праці" — може коли-б се він зробив, не боровся з вітряками в своїй статі.

Передузятість у автора тут так і б'є в очі.

В одному місці він наприклад пише, що буцім то „Нарада" „пропонує нашій партії обмежитись покищо вільною діскусією". Де се він вичитав? Здається ні з дебатів, ні з резолюцій не можна сього вивести. Інша річ не починати всебічної роботи (на разі звичайно), а інша річ лишень бовтати язиком, склавши на животі ручки. Певне не для того з'їхалися товариші на нараду, щоб ухвалити dolce far niente, яке підсовує їм автор. Можна говорити про неясність резолюцій, але не треба-ж бути засліпленим і говорити те, що н е м о г л о й бути сказане на нараді товаришів, які з'їхалися власне для поради, я к п о с т а в и т и роботу. Що нарадники не ухвалили всесторонности роботи, се якраз показує, що вони не хотіли даремне лопотіти язиками: бо одно винести пишну та бундючну резолюцію, а друге виконати її, перевести в життє. Нарада бачила сумний стан партії, розтіч і дезорганізацію в її ря-

*) Але висловлюючись різко про діскусійність „Праці", автор про те визнає велику вагу діскусії над певними питаннями (напр. національної політики, див. ст. 7.

дах, як же при таких умовах можна говорити про всесторонність. Очевидно, ставляючи на разі, на певний, припускалося, короткий час, вузші рамки для партійної діяльности, не відкидалося цілком сеї всесторонности. Прийде на неї час і буде вона. Думаю, що скількиб не трактував тов. з „Робітника“ про всесторонну роботу, її таки й нема de facto і якийсь час не буде. Але не нехтуючи, але відкладаючи до слушного часу, сю всесторонність, нарада сим ще не відкидала практичної роботи загалом: аджеж лишається широке поле роботи серед мас, в їх щоденнім економічнім життю, па котрім робилося і муситься робити, де певна розбіжність думок не заважатиме нам робити. На ширший шлях вийдемо, коли вийдемо з того хаосу розбиття і дезорганізації, в якім перебуваємо.

Обвинувачують Нарадників і Працян, що вони надто надають ваги легальній роботі, підпорядковуючи їй або й відкидаючи цілком нелегальну. Цікаво, що автор другої статі висуває в нелегальній роботі як раз той самий момент, на який натискає й третя точка резолюції Наради: порівняй її (див. ст. 11. ч. 1. „Праці“) з словами автора про те, що ми „мусимо рахувати на в е р х и робітництва, їх партійно єднати та виховувати “(Робітник“ ч. 1. ст. 7, шп. 1.). Нелегальна робота таким чином не усувається. Шо до легальної, то розуміється, нарада не могла її нехтувати Аджеж нині робітництво втягнене в легальні товариства, навіть само закладає їх. Якжеж можна нехтувати сю роботу? Але визнаючи необхідність легальної роботи, вказуючи на вагу „використовування всіх легальних можливостей“ виходила нарада зовсім не з моди, а з житевого мусу. Звичайно, само собою розуміється, що працюючи легально, на оці треба мати скрізь і завше інтереси робітництва. Відкидати вагу (в сучасний момент українського життя в Росії) праці соц-демократів в загально-демократичних, буржуазних просвітних товариствах Нарада не могла, коли вона хотіла вірно оцінювати і момент і власні сили. Аджеж про закладаннє с в о ї х власних робітничих товариств культурних ми не можемо тепер навіть думати. Як же бути? Лишити робітництво на паству буржуазії, а собі умити руки? Думаю, що нема нічого страшного в тім, коли на Нараді говорилося про потребу йти туди і працювати в дусі свої програми. Аджеж і автор першої статі згоджується, що сих „модних“ легальних можливостей „ми не повинні цуратися“, а авторови другої статі пригадаю, що галицькі наші товариші навіть в конституційній Австрії не цураються буржуазних „Просьвіт“ і н який з'їзд не забороняв їм цуратися. Пригадаю йому слова тов. Вітика, референта в сій справі на останнім з'їзді: „ми мусимо памятати, казав він, що „Просьвіти“ не можуть бути ніяк нашою формою організаційною; обовязком одначе нашим є, о скільки умови не сприяють закладаню наших культурних організацій, вести в істнуючих, буржуазних нашу роботу, нести до них соціялістичну думку, та паралізувати в них впливи української буржуазної інтелігенції“. Сі слова цитує в своїй статі і тов. В. Л. (див. ст. 8—9), котрий далі ще й додає, що сей самий Вітик заснував кільканайцять читалень „Просьвіти“. Автор другої статі в „Робітнику“ може позволити собі негайний бойкот нейтральних українських організацій, але чи може позволити собі се ціла партія, котра мусить числитися з фактами реального життя?

Особливо наївні погляди автора для даного моменту, коли на ладан дишуть й наші буржуазні „Просьвіти“! Більше досвіду виявляють ті товариші з „Робітника“ і Ц. К., які висловлюються за ч а с о в у участь соц.-демократії в згаданих товариствах з метою їх діференціяції. Як бачимо, за сей погляд промовляє й історія та практика усд. в Галичині. Таким чином Нарада виявила в сій справі стільки-ж „виробленности“, як і часть товаришів з Ц. К. і „Робітника“, як і наші галицькі товариші, котрі сказавши до речі і тепер працюють в „Просьвітах“ і инших культурних та економічних безпартійних товариствах.

Можна-б не одно ще замітити з приводу 1-го числа „Робітника“. Але й сказаного досить, щоби всі переконалися, що ті шляхи нашого партійного відродження, які вказує автор „Сучасного Моменту“: ідейна консолідація і організаційне будівництво, організаційно-просвітна діяльність і активна участь в проявах клясової боротьби“ були і є шляхом „Наради“ і „Праці“.

В. Білявський.

Польська преса.

„Przedświt“, 1909 ч. 12, 1910. чч. 1—3

„Єдиний теоретичний орган польського соціялизму“, як себе величає „Przedświt“, дуже мало присвячує місця соціялістичному рухови, опріч оглядів тов. Edw. „Хроніка руху соціялістичного“ (запроваджена з 1-ої книжки сього року). Сюди можна віднести його ж таки замітки (характеру інформаційного) про „Робітничу Бельгію“ і „парляментарну крізу в Англії“ в ч. 3 та статю І. Мостовича про Бебеля (в ч. 2). Все інше — зовсім не характерне для соц. органу, хиба лише для „єдиного теоретичного органу польського соціялізму“. В кількох статях провадиться війна (на галицький манір) з соц. дем. кр. П. і Л. Рекорд в сій, з дозволу сказавши, „полеміці“ побив безперечно д. В. Седецький, „były S. D-ek“, котрий з властивою всім ренегатам заїлостю кидається на те, чому недавно ще служив. Як і слід правдивому Полякові, що насамперед мислить о „polskości“, д. С. воює з партією, „на чолі організації якої стоїть рос. жид, — котрий досі не навчився ні говорити, ні писати порядно по польськи“ та „гістеричка“ (також жидівка!) т. Ружа Люксембург Див. ч. 1, ст. 30). В такім самім дусі написані й інші статі д. С., про польську сд. чи то пак по термінольогії д. С. „соціяль-литвацької зграї“ Децо про ідеольогію соціяль-литвацтва“, ч. 2 і „Децо про тактику соціяльлитвацтва“ в ч. 3. Крім сього богато матеріялу присвячено справі „убойовлення“ P. P. S.

Такі саме статі Б. Костецького. Уклад бойових сил в битві (ч. 12), Рада партійна (ч. 1), котра свідчить, що на першім пляні партія ставить „штуку бойову“, взагалі „квестію убойовлення партії і взагалі ширення бойово-військової культури“ (ст. 6); сюдиж належить статя Центуріона Популярні нариси з області тактики (ч. 2) та Б. Костецького в справі цих нарисів (ч. 3); сюдиж треба віднести і ста-

тю Тимковича, Військова організація повстанських відділів в 1863 р. (ibid.).

З інших статей одмітимо три, котрі близше торкаються нас. Се—Ст. Ос—ажа, Найновіший зворіт в русинськім москвофільстві (ч. 12), його-ж замітка про нашу „Працю" в ч. 1), і П. Гурковского, Народні меншости в Австрії (ч. 2).

Перша статя Осажа — найліпша, яка взагалі вийшла з під його пера на сторінках „Przedświt"-у останнього року. Автор, давши короткий історичний нарис повстання москвофільства в Галичині, ширше спиняється на „молодих" москвофілах дудикевичівської марки, зазначаючи підпиране москвофільства польськими властями та шляхтою і вшехполяками. Рецензія на „Працю", як і слід було чекати, злайлива. Ми знаємо й причину: се той факт, що ми не мовчимо про націоналістичні забаганки п. Осажа і його однодумців. Не будь сього, ми певні, що п. Осаж не поскупився-б на компліменти. Але щож маємо робити: Amicus Plato, sed magis amica veritas!

Досить цікава й статя Гурковського. Найцікавійше в статі — се спроба аналізи національних меншостей і процесу завойовання міст оточаючою їх людністю, себ то процесу засімільованя корінною людністю твердинь чужих народностей, розкиданих островами серед моря тубільного населення. Автор послугується в своїх міркуваннях головно ілюстраціями з чесько-німецьких відносин. А згадуючи про инші народи (Поляків на Шлезку цешинськім, Італійців в Тренгіно, Словенців в Долішній-Штирії полудневій Каринтії, та характеризуючи асиміляцію ними чужих міст, як поворіт до дому вигнанців, „коли нарід перед віками побіджений, витиснутий з осередків культури і зіпхнутий в кріпацьку неволю, тепер завдяки особистій волі і розвитку промисловости вертає до міст, спочатку займаючи найнизші щаблі суспільної драбини, але поволі, з непоборимою силою все вище сходить на гору" ст. 90), — автор нігде не згадує поруч з цими народами Русинів-Українців, хоча об'єктивний дослідник мусіб би се зробити. Аджеж факт безперечний, що в Галичині зачинається той самий процес, котрий так гарно змалював автор в інших краях, чомуж не зробити і для Галичини відповідних виводів, чому не признати й Українців такими самими вигнанцями? Коли автор ще не доглядів сього процесу в східній Галичині, то мусів передбачити його: прецінь однакі причини споводують і однакові наслідки.

А в тім, авторові не можна закинути, щоб відкидав слушні домагання Українців. Він годиться на потребу ревізії границь краєвих на народній підставі, що в консеквентнім приложенню до Галичини визначало би, що галицька Україна вкупі з північною Буковиною становили би осібну провінцію, в соймі котрої Українці мали-б забезпечену більшість. „Є се, каже він, консеквенція дуже сильно не популярна у польського громадянства, та проте є вона льогічною консеквенцією". (ст. 88). Важно й те, що автор підкреслює, що лиш загально-державний парлямент має урегульовати національні відносини і забезпечити права національним меншостям. Сей тверезий голос варто зазначити серед польської суспільности, котра радаб „українське питання" признати тільки „домашним спором" і полагодити його дома, в єдинім польськім соймі. Ніколи не є зайвоюріччю підкреслюванне з боку польських соціялістів єдино-правильної позіції, яку займає австр. соц. демократія.

Цікава ще характеристика першої хвилі чеського потоку до Відня, покоління, котре позбувшись своєї національности, „в жадній мові не вміло ясно і льогічно мислити", покоління, котре стало грунтом для чорної сотні, для християнсько-суспільної партії. Тільки нова хвиля — хвиля свідомих пролетарів — соціялістів, не тратить звязку з рідною культурою, а разом з тим не піддається впливу чорної сотні.

Клясова свідомість робітництва являється одночасно й їх нац. свідомостю. Тому не дивно, що будячись клясово, наше робітництво по містах східної Галичини перестає одночасно й польонізуватися, закладаючи свою партію, перестає бути знарядєм в руках націоналістичної польської буржуазії. Сей процес йде скрізь в Австрії. Побачимо його і в імперії Царя. Потроху він позначається вже й тепер у нас на Україні.

Маріян.

Російська преса.

„Соціяль-демократ" ч. 11, „Голос Соціяль демократа" ч. 19 -- 20, „Дневник Соціяль-демократа" ч. 11, „Дискуссіонный Листок" ч. 1.)

Російська соц.-дем-ія після кількарічної фракційної гризні і незгоди, зрозумівши всю їх шкідливість, береться до дружньої, одностайної роботи коло партійного будівництва.

Велику заслугу має в сім звороті, в сім премир'ї партійних фракцій група „Правди". Відчуваючи всю шкоду партійної незгоди для робітничої справи, знаючи всю нехіть самих робітників до нескінчених чвар, група в своїм органі зуміла стати на єдино-вірний грунт, ухиляючись від розбрату і беручи річ з вищого погляду загально-партійного інтересу. Змагання „Правди" не пішли на марне. Робітництво належне оцінило її тактику і пішовши за її голосом, що був голосом властиво його самого, примусило і верхи партії переглянути відносини і взятися до справжньої роботи. Недавно відбулося пленарне засідання Ц. К. РСДРП., котре винесло ряд незвичайно важних постанов, які можуть основно змінити дотеперішні відносини в Партії. На підставі матеріялу опублікованого в останнім числі Ц. О. партії („С о ц і я л ь - д е м о к р а т" ч. 11, 26/13 февр. 1910 р.) ми й хочемо познайомити наших товаришів з тими реформами, які переводяться товаришами з Р. СДРП.

Нехай наші товариші зроблять звідси потрібні висновки і подбають, щоби і у нас яко-мога скорше дійшло до взаїмного порозуміння во імя загально-партійного добра.

Отже недавнє пленарне зібрання Ц. К. РСДРП. обміркувавши основно становище партії, намітило цілий ряд заходів для відновлення фактичної односги партійної організації в Росії і закордоном. Найсамперед узнана неминуча потреба негайного усунення фракційної боротьби. Ухвалено було одноголосно подбати про скасовання зорганізованих фракцій та перетворення їх на течії, котріб не порушували одности партійного чину.

З огляду на ухвалені резолюції большевики постановили розвязати свою фракцію і спинити свій орган („П р о л е т а р і й“). Зроблено заходи, аби й меньшевики зробили таксамо. Щоби улекшити участь в Центр. Органі представників ріжних течій в партії, ухвалено друкувати в ньому статі за підписом авторів, раз редакція, згоджуючись в цілому, не годиться на часткове. Сама редакція складається з 2 б-ків, 2 м-ків і 1 з польської СД. Одночасно ухвалено підпомагати „Правду“ і делегувати до її редакції представника Ц. К., яко третього редактора. Всякі зміни в редакції „Правди“ повинні від нині робитися за згодою Ц. К., питаннеж про перетворенне її на Ц. орган партії ухвалено відложити до майбутньої конференції. Ухвалено також поставити неперіодичний д і с к у с і й н и й з б і р н и к. Редакція його складається з представників (по одному) в с і х істнуючих в партії течій і по одному від „національних“ організацій. (Бунд., СД. Польщі і Латишська СД). Для гарантії прав меншости забезпечено право 3 членам редакції містити статі на єдине їх жаданне.

Для усунення розколу закордоном одноголосно була признана потреба об'єднання всіх фракційних і національних груп РСДРП. А щоб як слід поставити роботу і близше стояти до маси та керувати нею переноситься Ц. К. до Росії, а закордоном має бути закордонне Бюро Ц. К., призначене Ц. К. з 5 осіб (в склад його входять і 3 представники згаданих національних організацій). Шо до самого Ц. К., то складається він з членів обраних на льондонськім з'їзді, але з уваги на нові завдання узнана потреба кооптації. Отже кооптуються нові члени з тих кандидатів, що обрані були на згаданім з'їзді, раз кандидат годиться перенестися до Росії; колиж не стане кандидатів з'їзду, то беруться з поміж тих, яких заздалегідь намітила колегія Ц. К., при чому новокооптовані заміщують виступаючих п о т е ч і я м і п о н а ц і о н а л ь н и м о р г а н і з а ц і я м. Порядок заміщення і сама кооптація переводиться самою колегією Ц. К., що працює в Росії. Члени приймаються більшістю комітету при відсутности хочаб одного голоса проти і вважаються виконуючими обовязки членів Ц. К. аж до затвердження конференцією.

Ухвалено також ужити всіх заходів до заснования „Летучого Листка Ц. К.“ в Росії і взагалі для збільшення агітаційно — пропагандистської літературної діяльности в партії.

Найважнійм же черговим завданнем — признано скликанне яко-мога швидче загально-партійної конференції. Ухвалено негайно приступити до праці над її скликанием.

Порядок дня конференції намічено такий:

1. Економічна боротьба (профес. союзи легальні й нелегальні, профес. преса, тощо).

2. Робота партії в звязку з думською діяльністю (в тім числі питання. робітн. законодавства, обезпеченне робітників, то що).

3. Організована участь в громадянських з'їздах і в усіх державних і суспільних установах, котрі торкаються інтересів робітничої кляси (міські думи, земства, товариства обивателів, виборців то що).

4. Кооперативи.

5. Пропагандистська і організаційна діяльність в ріжних легальних товариствах (просвітні товариства, клюби, товариства тверезости, зміцнення істнуючих і заснованне нових товариств).

6. Питання пропаганди і агітації (Ц. О., робітнича газета, листки, відозви, брошурна література, легальна преса, гуртки самоосвіти, партійна школа).

7. Буджет партії (заложенне парт. органів з боку фінансового на основі пролетарських; правильні вкладки членські, тощо).

8. Організаційні питання (керуючий центр в Росії, об'єднанне діяльности на місцях, відновленне звязків між організаціями).

Цікаво, що Ц. К. признав необхідним додаткове представництво від соц. дем. груп в легальнім русі, раз вони згідні увійти в сталу організаційну звязь з місцевими партійними центрами.

Обговоренне сього порядку Ц. К. поручає перенести не лише в партійні ріжного роду організації, а й між соц. дем. учасників легального руху.

Не будемо переповідати цікавого прінціпіяльного угрунтовання прийнятих резолюцій, даного в передмові до сих резолюцій. Одмітимо лише, що Ц. К. має на оці м а с о в у сд. партію і добірає всіх способів, аби таку саме партію сотворити. Тому й кличе до усунення розбрату, кличе „приспособити революційну соц. дем. тактику до своєрідних історичних умов сучасного моменту“.

Грунт, на якім стоїть Ц. К. се „легально-нелегальна“ робота. Виступаючи проти відкидання деякими товаришами нелегально партійної організації чи принижування її ролі і значіння, не забуває Ц. К. і про потребу „використовування легальних можливостей“. Те і друге — однаково важне. Наводимо уступу, про те, як дивиться Ц. К. РСДРП. на легальну роботу (надіємося, що се буде цікаве для тих із наших товаришів, котрі трохи згірдливо говорять про „модність“ використовування сих легальних можливостей):

„Відкриті виступи пролетаріяту як на думській трибуні (через сд. депутатів 3-ої Думи так і на легальних з'їздах і у всякого рода легальних інституціях ведуть до згуртовання його сил, зміцнюють змаганне його протиставити себе всім иньшим клясам, справити зорганізований вплив на громадське життє і таким способом відстояти революційно-соц. демократичні цілі й клясовий характер свого руху. Все сильнійше усвідомлюється конечність об'єднати відокремлені нелегальні групи в відкритих і напіввідкритих інституціях та партійні робітничі клітинки („ячейки“), використати всі легальні інституції для відродження масового руху і перетворити всі ці інституції в пункти опертя соціяль-демок роботи“.

Звичайно, „новий курс“ в російській партії потребує ще досить часу, аби з області бажань і розмов перейти в життє. Але відрадний вже сам факт його проявлення.

Розуміється, партійна преса насамперед відгукнулася на справу, підняту пленумом. В ч. 19, 20 „Г о л о с а С о ц і я л ь-д е м о к р а т а“ знаходимо з приводу неї ряд статей. Не торкаючися статей на інші теми в сій часописі ми зупинимося коротенько (за браком мі-

сця) лишень на статях, дотичних зазначеної справи.

Редакційна статя „Положеніе дѣлъ въ партіи“. говорить як раз про „Итоги пленума Ц. К.“ Статя присвячена головно переповідженню і коментованню принятих Ц. К. рішень, але дає також аналіз стану річей в партії, почавши з передреволюційної доби. Не ідеалізуючи нового курсу, не очікуючи негайного усунення партійного тертя та передбачаючи ріжні перешкоди на шляху до повної згоди і примир'я фракцій, орган меньшевиків вітає проте рішення Ц. К. називаючи їх „знаменними“. Далі йдуть дві статі Л. Мартова „На вѣрномъ пути“, и Общепартійная конференція“. Перша статя являється доповненнєм передової в ч. 11. „Соц. Дем.“. Автор хоче з погляду меньшевистського показати, „чому останні рішення Ц. К. знаменують собою важний ступінь в партійнім розвитку“. Статю сю призначав автор для Ц. О., але редакція її відкинула. Се, а також той факт, що меньшевики не згодилися застановити свій орган, показує, що самими голими ухвалами ще не можна дійти до партійної єдности.

Вбачаючи в ухвалах Ц. К. і в тім освітленню, яке дав Ц. О. сим ухвалам, перевагу большевистського напряму, ред. „Г. СД.“ ще перед випуском ч. 19—20 в осібній відозві заявила про свій намір продовжувати своє виданнє. Тов Мартов в кінці згаданої статі ще раз спиняється над цим рішеннем редакції „Г. СД.“ і уаргументовує його. Зазначивши, що Ц. О. і досі являється ідейним центром для большевиків, котрі ведуть в нім свою „льондонську лінію“, Мартов указує на потребу такого ідейного центру і для меньшевиків.

Нема сумніву, каже він, що коли намічений Ц. К. шлях стане справжнім шляхом розвитку партії, то й питаннє про закриттє „Г. СД“ явиться лише питанням часу. Друга статя присвячена загально-партійній конференції і наміченому Ц. К. її порядку. Всю цю частину числа, присвячену партійним справам, замикає ряд листів і статей тов. з Росії, присвячених болючому питанню розколу, ліквідаторства, отзовизма, то що. Попережає їх статя редакційна „По поводу организаціонной дискуссіи“. котра оправдує їх поміщеннє. Вказавши на те, що автори статей стоять ще на старій позиції „так недавних і голосних полемичних битв“, редакція зазначує, що тепер, після рішень Ц. К., суперечки по ріжним питанням звязаним з відновленнєм ідейної органзаційної єдности усього сд. руху повинні вестися інакше, не спускаючись низче тої площини, на яку поставили сі питання останні рішення Ц. К.

Ц. К., каже редакція, порвав з упрощеними методами спасіння партії і став, покіль що, правда, теоретично, на єдино вірний шлях.

„Він поставив во главі угла не згубну війну з „ліквідаторами“, шляхом все нових і нових розмежувань і нових та нових розколів, котрі загрожували повернути партію в мниму величину, — а перемогу тих чинників, котрі на ділі ведуть до ліквідації партії, шляхом з'єднання всих сд. сил для позитивної сд. праці на грунті нових завдань та нових форм, які характеризують новий масовий робітничий рух в сучасній Росії (ст. 22).

Останньому пленарному зібранню Ц. К. РСДРП. присвячене й ч. 11 „Дневника Соціяль-Демократа“ Г. Плеханова. Як відомо, тов. Плеханов ще в серпні минулого року відновив свій „Дневник“ з уваги на те, що при „кризі, яка загрожує самому істнованню нашої партії, мовчати не можливо“. В чч. 9 і 10 (і додатку до ч. 10) свого відновленого видання Плеханов завзято воював з „Голосом С.-Д.“ В останнім числі (ч. 11) він критикує рішення Ц. К., особливо резолюцію про „стан річей в партії“, уважаючи її компромісовою, а тому й неясною та розпливчастою. Плеханов стоїть за „генеральне розмежуваннє“, але і він кличе до скасування фракцій, чи як він висловлюється, „фракціонныхъ курятниковъ“, до спинення фракційної „жабомишодраківки“. Вказуючи, що „ні в одній країні ні одна з ідейних течій соціялізму, що змагалися одна з одною, не складалися в осібну організацію, не становили партії внутрі партії, він радить „не тільки як найшвидше відпровадити на політичне кладовище обох покійниць (себ то фракції), але й вбити кожній з них осиковий кілок у спину так, щоб уже більше вона не вставала“.

Тому вітає він резолюції Ц. К., котрі, на його думки, можуть зробити епоху в життю партії. Він не відважується сказати, що вони як раз зроблять сю епоху. Коли-б я був певен, каже він, що фракції справді будуть знищені, я-б сказав: від нині зачинаеть ся нова ера в життю нашої партії.

Нарешті лишається ще сказати на закінченнє пару слів про „Дискусійний Листок“ (ч 1). До першого числа його увійшли статі Н. Ленина, Замѣтки публициста, в котрих провідник большевиків критикує „плятформу сторонників і оборонців отзовизму“; Попова, Возможно ли партійное единство, автор котрої розібравши сучасний стан сд. руху в Росії та пункти незгоди між меками і беками, доводить, що партійна єдність можлива, що час для неї наспів, і кличе до ідейної (підкр. його) боротьби проти дійсно-шкідливих для партії течій — соц. — демократизуючого ліквідаторства і анархоподібного одзовизму, і нарешті третя статя — Авдеева, Худой мир лучше доброй ссоры, котрий вказавши, що через партійну незгоду з партії тікають не лиш інтелігенти, а й робітники-пролетарі, кличе до згоди, до миру, аби пролетарська партія не зосталася в один прекрасний момент без пролетарів. Випускаючи ч. 1 на швидку лише з трьома статями, редакція обіцяє далі випускати листок в міру нагромадження матеріялу.

Запрошуючи всіх товаришів без ріжниці течій до участи в Листку, редакція з свого боку пропонує піддати під обговореннє такі питання:

національне, аграрне, про характер російської монархії, про відношеннє російського революційного марксизму до ідеї гегемонії пролетаріяту в російській революції, про оцінку праці останнього пленума Ц. К., про деталізацію робітничих вимог програми мінімум, то шо. Звичайно, товариші могтимуть висувати і висвітлювати й инші питання.

В слід. числі піде статя Р. Люксембург про національне питаннє і сд.

Зазначимо, що до редакції Листка увіходять: 1 б-к, 1 м-к, 1 ультиматист, 1 плехановець, 1 польський сд., 1 бундовець і 1 латиш. Про гарантію меншости ми вже згадували в горі.

Немирич.

„За Рубежом" Ч. 1. (Декабрь 1909). 2 (Январь 1910), 3 (Февраль 1910).

З грудня 1909 р. почав виходити в Швейцарії літературно-науковий і політичний місячник „За Рубежомъ". Перші три книжки нічого особливого не принесли; заповнені вони переважно белетристикою таких письменників як Скіталец, Чіріков Мужейль і инш., белетристикою, яка коли не появилася ще, то може появитися в росиських легальних видавництвах. В небелетристичній части в кождому номері є статі-огляди „з літератури і життя" — Л. Мартова, „Внутрішній огляд" — Ф. Дана і „Закордонний огляд" — Н. Мартинова. Огляди сі також не представляють нічого особливого. В перших двох книжках почалася друковатись статя П. Маслова — „Къ теоріи развитія народного хозяйства". Статя обіцяє бути цікавою по темі, яка в ній зачеплена, але чи буде вона дійсно цікавою, сього поки що не можна сказати. В ч. 3 уміщена статя В. Медема — „Думскіе дебаты о равноправіи языковъ въ мѣстномъ судѣ". Автор незадоволений з становища, яке заняла в Думі по сьому питанню соц.-дем. фракція.

Спиняючися на тому місці промови Чхеідзе, де він з приводу чорносотенного гасла „Россія для русскихъ", сказав, що се гасло треба розуміти так, що Росія не для великоросів, а для великопогромщиків і назвав сю ідею „фальшою", — Медем каже, що се, мовляв, так, але сього мало.

„Ну, а если бы эта идея не была фальшью?" запитує Медем. — Єсли бы лозунгъ „Россія для Русскихъ" надо было толковать въ смыслѣ „Россія для великороссовъ" — сталь бы этотъ лозунгъ болѣе пріемлемымъ? Не должна — ли была бы ему соціяльдемократія противопоставить обратный лозунгъ: Россія для всѣхъ народовъ, населяющихъ ее? Разумѣется. И это сдѣлано не было. Не знаю, почему. Єсли безсознательное опущеніе — это чрезвычайно досадный промахъ: молчаніе — знакъ согласія. Єсли сознательное — это большая ошибка", кажучи лагідно. Далі Медем каже, що властиво всі великороси від погромщика і до поступовця вважають себе господарями в державі і гасло „Россія для русскихъ" розуміють, як „Россія для великороссовъ". Через брак місця ми не можемо спинитися на тій части статі Медема, де він критикує поправку сд. фракції з її „основнымъ русскимъ языкомъ". На при кінці Медем доводить істнованнє жидівської мови (жаргону) і каже, що всі розмови про неістнованнє тої мови „давно уже слѣдовало покончить". Дивує нас одначе, що Медем бороничи свою мову і обстоюючи її права на істнованнє та домагаючись для неї признання, сумнівається відносно мови української.

„Я еще могу понять, каже він, когда идетъ споръ объ украинскомъ языкѣ; здѣсь еще есть о чемъ спорить: ибо если бы удалось доказать, что родство его з великорусскимъ такъ велико, что люди, говорящіе на этихъ языкахъ, понимаютъ другъ друга, это было бы весьма существенно для рѣшенія вопроса". Сказано — своя сорочка близча до тіла!

А—ko.

Німецька преса.

Die „Neue Zeit" ч. 16, 17, 20. „Der Kampf" (Февраль 1910).

В ч. 16. „Neue Zeit" з 14 січня 1910 року. тов. Раппапорт в статі „Міністерство Бріяна" підводить рахунки діяльности „правительства трьох ренегатів" (Бріяна, Вівіяні і Мілерана). Діяльність ся на практиці доводить безосновність позиції тих соціялістів, які є за участю соціялістів в правительстві. Французька поговірка каже: Un socialiste ministre n'est pas un ministre socialiste — соціяліст-міністр не є жадний соціялістичний міністр. І діяльність „трох ренегатів" дає тому як найліпший доказ. Ще будучи в кабінетів Клемансо — Бріян разом з своїм шефом, управляв сю політику насильств проти соціял. партії і робітничих організацій. Ставши премєром Бріян пішов ще далі. З найбільш цікавих фактів політики сего міністра — „соціяліста" варто занотувати його боротьбу проти пропорціональної системи представництва і державних східних колії, при якій залізнича Спілка дістала від правительства Liebesgabe в 700 мил. фр. Нині правительство Бріяна в отвертій боротьбі з робітничою клясою. Бувший приятель міністеріяльних соціялістів Жорес — зве їх тепер по просту зрадниками, які дали себе ужити на службу капіталізмові. „Франція — виводить автор — є краєм чину, практики. Нині там квітне практичний ревізіонізм. Міністеріялізм знищив „практичний" ревізіонізм. Се є найяркійше експеріментальне підтвердженнє того теоретичного осуду, який дістав він в Дрезні і Амстердамі".

В ч. 17. N. Z. з 21 січня 1910 р. I. Кетген — в статі „Англійський лібералізм і робітнича партія" пробує зірвати той плащик народолюбства, яким окутує себе англ. ліберальна партія і показати дійсні пружини її соціяльно-реформістских експеріментів. Сі експеріменти зби ли з пантелику не одного поверхового обсерватора, і змусили його бачити в англійськім лібералізмі трохи не Месію, що заведе рай, як що не на цілій землі, то хоч в зеднанім королівстві. В дійсности — силою, яка штовхала лібералів на шлях реформ був завше — а тепер особливо — зріст клясової політичної свідомости робочих мас. Вдовольняти по троху вимоги робочої кляси і тим привчити її бачити в лібер. партії своїх приятелів, вирвати завчасу всякий грунт для стремління робітників організуватися в самостійну політичну партію і — й на далі вести цілу робочу масу на ласку панів Черчилів і Кемпбель-Баннерманів — ось таємна ціль і сенс політики англійських лібералів.

„Цілий соціяльно-політичний запал англійського лібералізму — пише Кетген — висхне, скоро він переконається в повній безглядности, — привести назад у свій табор відпавші робочі маси".

В 70-х роках ліберальна партія виступила в обороні профессіон. союзів від пе-

реслідувань судів — і тим вирвала жало у руху, який загрожував самому істнуванню ліберальної партії.

В першу сесію парляментарну (в 1906 р.) було переведено закон про скасовання маєткового цензу для мирових суддів, що давало змогу займати сі посади робітникам. „Як Д. Бернса зроблено було міністром, аби підлеститися до пролетаріяту, так нині зроблено було всіх впливових вождів проф. союзів мировими суддями, аби їх привязати до себе і переконати стоячі за ними союзи, що ліберпартія — є партія народу“. Движучою силою ліберальної політики і нинішнього кабінету Асквіта, кабінету „фітсертонського убийці“ — є також страх перед робітничою масою, що хоче йти дорогою самостійної політики.

Не підлягає сумніву, що закон про пенсії для старих робітників завдячує лише грізному захованню мас. Друга реформа 1908 року — восьмигодинний день для гірняків — була викликана до життя страхом перед генеральним страйком гірничих робітників. Ся демагогічна політика лібералів досі їм удавалася. Те, що останніми часами тратить вона кредит в робочих масах, можна приписати акції соціялістичного крила Роб. Партії. „Треба лиш дати англ. лібералам якихсь 2 роки і вони вичерпають все, що вони можуть дати“. Сили-ж, які ділають в напрямі визволення широких робітничих мас з під впливу лібералізму — робляться чим раз міцнішії. Факт, що 600.000 гірничих робітників, які досі були вірною твердинею лібералізму — за одним разом — перейшли до Роб. Партії — має сімптоматичне значінне.

„Зародок — кінчить автор — гострих противенств межи пролетарською а буржуазною партією вже мається, і грунт, на якому він зросте, — мимо соціяльної політики лібералізму — не є несприяючий для його доброго розвою“.

В ч. 20. N. Z. знаходимо статю Е. Варги — клясова боротьба на Угорщині.

Угорщина переживає нині переломову добу своєї історії. Рух за загальним виборчим правом, загостренне клясової і національної боротьби, при упертім небажанню мадярських політичних гешефтмахерів задовольнити справедливі домагання народів — допровадили країну до неустанного хаосу, який називається там „крізою“. Автор пробує освітлити сучасний політичний момент. Дві кляси нині борються на Угорщині за власть — аграрії і дрібна буржуазія. Розвій грошевої господарки зруйнував селян і дрібних буржуа, які масово наповнили ряди партії незалежности, а єдиний ратунок бачили в відокремленню від Австрії. Поруч з грошевою аристократією, великі земельні власники, — майже без всяких шкод перебули перехід від натуральної до грошевої господарки. Коли, тоді, на початку вісімдесятих років дала себе в знаки американська хлібна конкуренція, зачинається на Угорщині, так само як і в Германії, стремлінне аграріїв цілком опанувати державну владу і зискати свою політичну перевагу в цілях економічної експльоатації країни. В 1904 р. аграрії, які тоді перейшли до партії незалежности — повалили міністерство. Коло власти опинився коаліційний кабінет. Одначе зараз в рядах переможців зачалися сварки, бо кождий з них хтів мати державну машину в своїм неподільнім посіданню. Боротьба аграріїв з дрібною буржуазією в парляменті допровадила до повалення коаліційного кабінету і до розколу в партії незалежности. Аграрії (і Кошут) покинули партію. Дорога до власти — одкрилася перед дрібно-буржуазною групою. Але вона її не дістала. Корона рада-б була віддати власть дрібно-буржуазній групі Юшта, але під умовою, що спільні інституції монархії (банк, армія) зостануться нетикальними. Не могли на таких умовах утворити міністерство і аграрії. Тоді з'явився на сцені Куен. Програма його досить туманна. Що тичиться виборчої реформи, то він є за нею, але з застереженнем що до угорського історичного характеру держави! Куен вже зробив деякі кроки на зустріч аграріям і нині відбувається процес концентрації коло нього всіх аграрних груп, які були-б досить сильні, аби на предстоячих виборах побороти дрібно-буржуазну партію незалежности. Чи удасться аграріям утвердити своє пановання в Угорщині? Не знати. Автор думає, що ні. Як що аграрні магнати навіть здобудуть собі більшість в парляменті, вони не зможуть вести жадної позитивної роботи через обструкцію „независимців“. Без допущення нових соціяльних сил до парляменту — він ніколи не буде здатний до праці: державноправні питання завше будуть в нім домінувати. Спроба, без загального виборчого права, створити здатний до праці парлямент не вдасться і сим разом. Як для австрійського парляменту так і для угорського є лиш один вихід: чесна демократія.

В тім же числі N. Z. знаходимо цікаву статю I. B. Askew (Аськю) — „Враження з англійських виборів“, де автор пробує окреслити в загальних рисах політичне значінне останніх виборів до англійського парляменту. „Що було особливо характерним в що йно скінчених англійських виборах, пише Аськю, се інтензивна клясова свідомість в пануючих клясах, в той час як робочим масам її цілком бракувало“. Розуміється сей факт не є жадною несподіванкою і завше був одним з цікавих з'явищ політичного життя Великобританії. Сільські робітники вибирали до парляменту своїх власних визискувачів, а міські робітники часто-густо „поводилися в той самий спосіб“. „Питанне — тарифна реформа чи соціялізм? — зробилося гаслом виборчої боротьби“.

„Соціялістична небезпека“ — була тим знаком, під котрим ішло майже все політичне життє в Англії в останні дні. Страх перед зростаючою свідомостю робітничих мас — був рішаючим чинником в політиці ріжних партій з'єднаного королівства.

Сей страх змусив лібералів трохи попустити з свого неприєднаного становиска супроти палати Льордів. „В нинішній виправі лібералів проти Палати Льордів не треба забувати, що власне ліберали більш, ніж хто инший зробили для зміцнення сеї палати. Передовсім через те, що вони „велике число своїх членів відсилали до Палати Льордів, які, скоро вони там добиралися, зразу оберталися в консерваторів і консеквентно голосували проти лібералів“. Далі, Палата льордів просто необхідна для лібералів, бо „надія, що льор-

ди провалять якийсь законопроект, давала змогу багатьом лібералам обставати за соціяльні реформи, які йшли проти їх власних інтересів".

Звідси брак консеквенції в політиці лібералів що до льордів. „Вони ослабили свою позіцію, бо голосячи рівночасно, що хоч Палата льордів і мусить бути позбавлена своєї сили, але вона мусить і далі істнувати, яко необхідна інституція; через те вони не могли змагати до її знищення".

Той самий страх перед соціяльною реформою, яку називають в Англії соціялізмом — спричинився і до революційного руху льордів, які позволили собі не приняти буджету. Льордів попхнуло до сього головно те переконанне, що коли вони львину частину будучих видатків не перекладуть в формі посередних податків на плечи маси населення, то вони самі будуть мусіли платити підвищені податки від доходу і маєтків. Иньшими словами, вони стали перед великою ділемою: тарифна реформа або податки від доходу. Бо тарифна реформа зробить непотрібними всякі безпосередні податки.

Сей останній факт був також, після автора, головною причиною, котра погнала консерваторів в табор прихильників тарифної реформи. „Головною причиною, що з'єднала тарифній реформі („Охоронні мита") англійських консерваторів і більшу частину англ. буржуазії, була необхідність знайти якийсь вихід, котрий би робив зайвим підвищенне безпосередніх податків. І таким чином, питанне—тарифна реформа, чи соціялізм—були піднесено до льозунґу цілої виборчої реформи".

Вибори показали, що навіть в В. Британії панує виборчий терор і корупція, особливо в сільських округах; вибори також показали, наскілько їх успіх залежить від грошей... Що до політичних наслідків виборів, Аскью вагається дати якусь певну відповідь. Правительство залежне тепер від Ірляндців і Labour Party. Чи Асквіту удасться з своєю більшістю або примусити Палату льордів ухвалити буджет, або обкроїти привилеї льордів, не знати. Буде або коаліційний кабінет з консерваторів або лібералів, або нові вибори. При сих останніх на думку Аскью виграють прихильники тарифної реформи, через те, що ліберали занадто здіскредитовані, а Labour Party, ані соціяль-демократи не зможуть так скоро зібрати нові кошти для виборчої боротьби.

„Der Kampf" Heft 5 (Februar 1910. Одну з статей в сім зошиті присвячено результатам англійських виборів — статю Г. Вебера — „Перемога імперіялізму". Перемога консерваторів, перемога прихильників тарифної реформи на виборах до парляменту британської імперії, яка налічує 394 міліонів горожан — тягне для себе непередвиджені наслідки не лиш для будуччини кольосальної держави але також для всіх країн континенту. Підняти заслону, яка криє від нас будуче, вияснити наслідки, які тягне за собою тріумф британського імперіялізму — і пробує Г. Вебер в своїй статі.

В Англії нині — пише автор — повторяються події, що мали місце в Німеччині 30 літ перед тим. Лендьорди, державці, в спілці з великою промисловою буржуазією — виступають в бій за цлову реформу.

Гасло, яке допіру чотири роки перед сим — не важилися Уніоністи включити в свою виборчу програму, принесло нині перемогу імперіялізмові. Ся раптовна перемога прихильників тарифної реформи, вербуюча сила якої показалася сильнійшою від всіх вимог демократії і соціяльних реформ — ся перемога, на думку автора, значить ні що иньше, як те, що незадовго Англія відгородиться від континенту охоронним митом. Які наслідки матиме сей факт? Передовсім загостренне клясових протиріч і клясової боротьби в самій Англії.

Охоронне мито не усуне безробіття, як се думають де-які наївні робітники. І хоч з одної сторони, під охороною мита, залізна промисловість зможе дати працю більшій кількости робітників, ніж досі, але машинна індустрія і будованне пароходів, яка розвивається завдяки низьким цінам на залізо, текстильна індустрія, якої сила полягає на дешевости засобів продукції, мусять зменьшити число занятих робітників. Рівночасно підскочать ціни на споживні продукти. І тоді робітники зрозуміють, що „не вільна торговля, але капіталізм є їхнім ворогом; що не охоронні мита, тільки соціялізм визволить їх".

Під охороною мита розвинуться потужні трести й картелі. „Усуспільненне праці через капітал і для капіталу научить робочі маси Англії необхідности усуспільнення через суспільність і для суспільности. Картелї і трести — по одній, дозріла до соціялізму робітнича кляса — по другій стороні — се буде кінець сього перевороту, який зачинається нинішними виборами". Се загостренне клясової боротьби вирве всякий грунт у ревізіонистів, які так люблять покликатися на приклад Англії. Другим наслідком великих історичних подій, що їх ареною є британські острови — буде той вплив, який вони матимуть на держави континенту. Всі промислові держави, які шлють свої товари до Англії, будуть сильно діткнені цловою системою. А скоро англійський ринок буде замкнений для континент. індустрії, загостриться конкуренція на світовому ринку. Змаганнє забезпечити собі ринки через здобуте кольоній — зміцниться; а стремлінне до здобутя кольоній — висуне грізну небезпеку війни. Третім наслідком нової англійської політики буде загостренне відносин межи метрополією та її кольоніями. Включити всі кольонії до єдиного британського союзу—оден з пунктів імперіялист. програми.

Але чи пристануть на се кольонії? Кожна спроба — пише автор — Британії зміцнити власть над підбитими народами (Індія) дасть нову поживу революційному рухові серед них". „Загостренне клясових противенств в Англії, загостренне господарчих і політичних противенств між европейськими державами загостренне противенств між Великою Британією і підбитими нею народами на далекому Сході" — такі будуть наслідки тої ери, в яку тепер увіходить Англія з новими виборами. Автор кінчить свою статю такими словами: „Англійські вибори свідчать, що ми стоїмо на порозі епохи гвалтовних переворотів, які далеко скорше, ніж спокійний розвій остатніх десятиліть, змінять соціяльні відносини соціяльних і політичних сил. Робітничу клясу всіх країн чекають великі часи — часи, які вимагають великих жертв, але які також розвинуть умови великої побіди". *Дм.*

Огляд соціялїстичного руху.

Англія. Конгрес Англійської Робітничої партії (Labour Party) і вибори до палати громад.

8—11 лютого відбувся в Нюпорті 10-й З'їзд Англійської Робітничої Партії. В промові т. Кір Гарді, якою був отворений конгрес, — був зазначений той напрям, той шлях, котрим партія має простувати в будучім. Кір Гарді підніс, передовсім, значіннє Роб. П. в політичнім життю З'єднаного Королївства і вказав на той факт, що заснованнє Роб. П. перед 10 роками мало великий вплив на розвій соціяльного законодавства в Англії в остатні часи. Торкнувшись виборів, бесідник сконстатував сумний факт, що Роб. П. не досягла тої організованости, яка-б помогла їй успішно боротися з своїми противниками. Сі остатні мають ту перевагу над Роб. П., що мають стару міцну організацію і добре-поставлену пресу. Вертаючи до біжучої політики, бесідник застеріг товаришів проти ліберальної партії, до якої Кір Гарді, особливо в її політиці супроти льордів, не має жадного довірря. З резолюцій принятих конгресом, звертаємо увагу на резолюцію в справі виборчої реформи. З'їзд постановив домагатися загального виборчого права, заведення посольских діет і прінципу: — „одна особа — один голос", загострення законів проти виборчої корупції, котра, як се показали остатні вибори, має місце і в Англії. Було також доручено робітничим послам поборювати всіляко правительственний проект виборчої реформи, як що не буде в нім визнано права голосу для жінок. Для характеристики загальної фізіономії партії цікавий, між иньшим, слїдуючий факт, що мав місце на З'їзді: було внесено пропозицію, аби кандидатам партії на виборах дозволено було називати себе пріч „робітничий кандидат" ще й „соціялістичний". Пропозицію було одкинуто, —се свідчить, що ще досить несоціялістичних елементів криється в Лейбор Парті. Хоч се й так, але, проте, соціялістична думка знаходить собі чим раз більше прихильників серед членів партії. Про се свідчить хоч-би резолюція, ухвалена З'їздом в справі безробіття. З'їзд ухвалив, що „безробіттє є істотним складовим елементом нинішного економічного ладу і не може бути усунене через зміну податкової політики" (Відповідь консерваторам, які туманять, і доволі успішно, робітників, що з заведеннєм мита зникне безробіттє).

Що до соціялізму Лейбор Парті, варто приточити тут слова Кір Гарді: „Робітнича партія, сказав він, — не є виразно — соціялїстичною партією, по своїй політичній програмі, але все більш торує собі дорогу думка, що як довго земля і промисловий капітал будуть в посіданню і під управою приватних осіб, так довго маси народу будуть в рабській залежности від тих умов, над якими вони не мають жадного контролю. Чи ми того хочемо, чи ні — в кождій боротьбі, яку ми вестимемо, вже наші вороги про те дбатимуть, аби соціялізм зайняв в ній перше місце". Грім оплесків, якими зібрані робітники привітали сі слова, дійсно показує, що англійські робітники скоро знайдуть самих себе. З резолюцій ухвалених з'їздом зазначаємо резолюцію за світське виховання і усуненнє науки релігії зі шкіл.

Зазначимо ще, що з'їзд ухвалив добиватися поліпшення закону про тредюнїони в тім напрямку, аби вони могли стягати з своїх членів податок на користь робітничої партії. Недавно до партії пристав величезний союз гірних робітників (Miners Federation of Great Britain), котрий налічує 550.000 членів, так що тепер в робітничій партії $1^1/_2$ міліона членів.

Приставши до партії, Союз завізвав обраних ним послів до палати громад (ще в минулій палаті, аби вони пристали до парляментської фракції Трудової Робітничої) Партії. Доти сі посли увіходили до осібної фракції „трудюніонистичних тредовиків", що складалась з 23 депутатів ріжних переконань, яких єднала тільки спільна оборона біжучих вимог професіональних спілок, котрі їх вибрали на послів. Частина сих депутатів згідно з сею постановою Союзу покинула тредюніонистичну фракцію і вступила до робітничої фракції. Через се зменшилося душ на 10 лібералів, до котрих раніше належали сі тредюніонники. Сей факт був величезним успіхом Labour Party, хоча по суті й мало змінив ролю її парляментської фракції: не треба забувати, що сі нові члени її дуже далекі були від тактики і програми Партії. Варто зазначити, що декілько чоловік відмовилося сповнити волю Союзу і не пристало до робітничої фракції.

Останні вибори дали:
Лібералів 275.
Консерваторів 273.
Ірляндців 82.
Робітничої п. 40.

Таким чином робітнича партія ніби втратила декілько мандатів, бо в старій палаті було 43 її представники (вкупі з тими, що підлягаючи волі сього Союзу, пристали до неї). Але се лише формальна втрата. На ділі Партія лише виграла, бо всі її депутати являються тепер соціялістами, мають певну усталену програму діяльности, певну тактику. Більшости з попередніх тредюніонників не вибрано, а ті з них які знов увійшли до парляменту, вибрані вже на підставі програми Партії. Не треба забувати, що майже всі виставлені партією кандидати підкреслювали на виборчих зібраннях свою соціялістичну позицію.

Се факт знаменний, він свідчить, що поглибленнє клясової боротьби приводить і англійських робітників до клясової політично-соціялістичної свідомости. Правда, англійській робітничій партії все ще бракує твердої соціялістичної організації, — коротко сказавши, все ще далека вона від соціяльдемократії. Тільки соц. демократи можуть стати душею робітничої партії. Поки що, через певні причини, Соц. Дем. Партія має ще небогато сторонників поміж англійським робітництвом, налічуючи ледві 30.000 членів, проте при останних виборах Сд. виставляли партійні кандидатури, але не провели жадної. Не вибрано навіть Віктора Грейсона, enfant terrible попередньої палати громад, перепав і провідник англ. сд. Гайдман,—правда повалено його незначною більшістю голосів.

З приводу сього неуспіху при виборах корреспондент „Vorvarts-а“ радить англ. соціяльдемократії переглянути свої відносини до робітничої партії. „Англійська робітнича кляса варта обідні“, каже він.

Вибори, як відомо, не дали трівкої більшости в палаті. Тому дуже можливий роспуск і нові вибори. Починають навіть готуватися до них.

Можна сподіватися, що при наступних виборах робітницькі партії виявлять більше єдности і осягнуть обі разом більшого успіху.

Канада. 12 падолиста сего року в Вінніпеґу відбувся 1-й З'їзд українських соціялістів у Канаді. З'їзд сей ухвалив заснувати Федерацію укр. соц. дем. в Канаді.

Досі українські робітники засновували свої відділи при загальній канадійській соціялістичній партії. Але між сими відділами а самою партією істнувала лише фінансова, а не ідейна єдність. Українці мало знали, що думають та роблять англійські товариші, а ті зовсім таки нічого не знали і не інтересувались українськими. Не дивно, що при таких умовах партія не обслужувала інтересів своїх українських відділів. Се й примусило останніх зорганізуватися в окрему Федерацію і добиватися від партії признання сеї Федерації за свою автономну частину. З'їзд ухвалюючи таке заявив себе проте рішучим противником роздроблювання робітничих сил.

Злука укр. соціялістичних сил на його думку вийде тільки на користь загально соціялістичного руху в Канаді.

Прикро вражає резолюція „на випадок, колиб партія не згодилась признати автономію Федерації укр. соц. дем.“ Тоді, каже резолюція, 1-й укр. соц. з'їзд, беручи на увагу, що управа партії висловилася в серпні проти прилучення до міжнародного соціялістичного Союзу, і партія спокійно приняла його заяву, що викинено саме слово „інтернаціоналізм“ із плятформи партії; що провідники партії діскредитують соціяліст. рух виступаючи проти профес. спілок і рівноправности жінок; що через то канад. партія являється лише „незначною соціялістичною сектою“ і т. д., заявляє своє переконанне, що Федерація Укр. соц. дем. в Канаді буде вповні оправдана, коли зовсім самостійно зачне свою організаційну працю, не зважаючи на офіціяльну Партію, та зачне робити старачня, аби вкупі з другими невдоволеними з теперішнього ладу в партії заснувати нову партію гідну соціялістичного імени“.

Все це булоб добре, коли б не те прикре „на випадок“. А то виходить, що укр. соціялісти зарані потішають себе: відмовить — і чорт з нею: вона й така, й сяка. Коли така, то заяви се просто, а не „на випадок“ і дбай, аби заложити іншу, гідну. Цікаво, що предсідателем з'їзду був редактор „Робучого Народу“, звідки ми беремо сі відомости (Р. Н. ч. 7., грудень 1909), т. М. Стецишин, котрий одночасно являється й секретарем манітобського комітету канадійської соц. партії.

Згадаємо ще, що З'їзд заявив свою моральну єдність з укр. сд. партіями в Европі і доручив Федерації удержувати з ними як найблизші зносини.

В Сполучених Державах надзвичайний конгрес пенсильванських професійних спілок висловився за заложенне окремої робітничої партії. Є се вислід живої діскусії соціялістичної та професіональної преси про участь спілок у політичнім життю.

Балкани. Конференція балканських соціяльдемократів.

В кінці грудня нов. ст. (25—27 відбулася в Білграді перша балканська соціяльдемократична конференція, в котрій взяли участь 32 делегати, що представляли соціяльдемократичні партії, союзи і групи 6 держав, а саме: Сербії, Болгарії, Румунії, Турції (делегати від македонських соц. дем організацій і турецької та вірменської соц. груп у Константинополю, Австрії (з Боснії і Герцеговини, Словінці і Хорвати) і Чорногорії. Грецькі соц. демократи прислали своє привітанне з висловом солідарности і поздоровлення. Заміри і цїли з'їзду найліпше відбилися в отсій резолюції: Балканська с-д. конференція ставить в обовязок соціяль-демократам поборювати всяке ворогуванне межи народами на південнім сході Европи, вносити єдність і згоду і підпирати всіма силами кожне змаганне до повного демократичного самовизначення і самостійности сих народів, — бо се є перша умова, аби видерти питання про долю сих народів з рук як чужих, так і власних реакційних володарів і тим прокласти шлях до їх злучення. С-дія мусить сього вимагати не лиш з тої причини, що таке розвязанне питання найліпше відповідає всьому соціяльному розвою, але також і тому, що її праця завше залежить від розвитку народу, серед якого вона працює, і чує через те, що сили клясової боротьби найдоскональше розвиваються в незалежних націях. Мілітаристична політика балканських правительств не має жадних виглядів допровадити до сеї цїли. Противно, Соціяль-Демократія має важне завдання бути носителькою ідеї солідарности націй на південному сході Европи і через пролетарську клясову боротьбу зміцнити відпорну силу народів проти заборчої політики европейського капіталізму. Се особливо відноситься до імперіялістичних домагань Австро-Угорщини і впливу російського царизму, який з тим більшою завзятістю провадить свою шахрайську кріваву політику на Балканах, чим сильніще його випирають зі Сходу і в чим більш ворожих відносинах він є з своїм власним народом в Росії“.

Для найблизшого балканського с-д. конгресу, що має бути в 1911 р. в С фії, буде випрацьована програма національних і політичних жадань південно-славянських с. д. груп.

„Соціялістичний рух в Болгарії“. Соціялістичний рух в Болгарії дуже молодий і налічує десь 10 років лише. В р. 1910 скінчилася в Болгарії економічна кріза і зачинаються часи бистрого економічного розцвіту і перетворення Болгарії в капіталістичну країну. Повстає сила нових фабрик. Разом з тим зачинається страйковий і професійний рух серед робітництва. В 1904 р. всі проф. союзи з'єднуються в оден Союз, який нині налічує 120 секцій і 3424 робітників. Сі часи капіталістичного розвою і проф. боротьби розбуркали клясову свідомість болгарського робітництва і створили сприяючий грунт для соціяль-демократії, яка й повстає в 1903 р. Заснованне багатьох союзів і з'єднанне їх було переведено з ініціятиви СДої партії. Вза-

галі між Союзом і партією є цілковита ідейна і організаційна єдність. Союз стоїть, як в теорії, так і в практиці, на грунті клясової боротьби. Він завше йде плечем в плече з партією. Нарешті треба додати, що Союз прилучився до Інтерн. Соц. Бюра. Партія мала в 1909 р. — 1870 членів (між тим — 1230 робітників). Діяльність її має дві цілі: соціялістична пропаганда і агітація для організації болгарського пролетаріату на грунті клясової боротьби і боротьба в обороні загальних політичних, економічних і культурних інтересів робочої кляси. Партія бере жваву участь в політичнім життю своєї країни, уряджуючи збори, демонстрації etc. Партія має слідуючі органи: 1) „Роботнически Вѣстник“ — з 2743 передплатниками, 2) „Ново Врѣме“ — з 1000—1600 передпл., 3) „Червен Народен Календар“ — з накладом в 1500 прим. Доходи партії виносять річно — 28881 фр., видатки — 28340 фр. (N. Z. ч 163., 1910. р.

Румунія. Установчий З'їзд Румунської Соціяль-Демократії. 16 лютого, по трьохденних нарадах, скінчився установчий конгрес Румунської СДії. Брало в нім участь 89 делегатів з 18 міст королівства. По своїм уконституованню партія послала до рук Межинароднього Соціялістичного Бюра свою заяву, в котрій оповіщає про приєднаннє робітничої кляси Румунії до доктріни і тактики межинароднього соціялістичного руху. Першого дня з'їзд займався обговореннєм партійної програми, другого, — економічною програмою. Надто треба зазначити вимогу конгресу про скасованнє закону, який забороняє державним урядникам гуртуватися в союзи і робити страйки. Третього дня була прочитана заява залізничників, котрі у відповідь на переслідування уряду (він закрив їх союзи) заявляють, яко протест, про своє прилученнє до Партії.

Франція 6—8 лютого відбувся конгрес французських соціялістів у Німі.

Зі звідомлення бачимо, що число членів зросло з 51692 до 53928. Socialiste — орг. гедістів має 1900 передплатників замість 2200 у 1908 р. Постановлено вести енергічну боротьбу проти ренегатів міністрів. Великі й значні дебати визвало відношеннє до закону про пенсії старим робітникам. Більшостю 193 гол. проти 156 прийнята резолюція Вайляна: голосувати за закон, але вести кампанію зараз же за його поліпшеннє. Однодушно ухвалено голосувати проти оподатковування робітників з иньших країн, що торкалось головно бельгійців) та вимагати заведення мінімуму плати. По обидва боки французсько-бельгійського кордону будуть скликані мітінги для агітації проти обниження плати зайшлими робітниками. Резолюція відносно виборчої тактики лишає окремим організаціям під контролею партії рішати, як тримагися при тіснійших виборах. За безумовне виставленнє на них — своїх кандідатів голосувала лише незначна частина. Аграрне питаннє перенесено на окремий партайтаг, який мусить відбутися перед копенгагським міжнародним конгресом.

Бельгія. 6 і 7 лютого відбувся З'їзд бельгійської робітничої Партії. Представлені 401 група — 573 делегатами.

Партія має 130.000 членів, (15% усіх бельгійських робітників), а тільки 70 тисяч зорганізовано в проф. спілках. Число передплатників центр. органу Peuple піднялося за останній рік з 24.000 до 40.000. В бельгійськім парляменті більшість клерикалів. Наближаються вибори. Конгрес займався питанням про тактику. Буржуазні часописі, як напр. „Русскія В.“ оповідали, що бельг. с. д. величезною більшістю ухвалили вступити в міністерство. Була прийнята справді значною більшостю (203 голос.) резолюція опортуністичного крила (предложена Вандервельдом) але як далека вона від професорських байок можна бачити з неї самої. „Зважаючи на те, що робітнича партія не компромітуючи інтересів, на сторожі котрих вона стоїть, не може ані давати свого сістематичного підтримування буржуазному правительству, ані брати на себе заранї обовязку зробити неможливим істнуваннє міністерства, яке рішилося провести важливі демократичні реформи, котрих вимагають робітники, конгрес заявляє, що бельгійські робітники надто заінтересовані в тім, щоб була усунена клерікальна більшість та щоб ніяка буржуазна партія не мала в парляменті більшости.

Застерігає робітничу клясу проти небезпеки політики, яка під претекстом бльоку або антіклерікальної коаліції нападає на незалежність робітничої кляси; звертає увагу борців на необхідність після побіди опозиційних партій при всяких обставинах дбати про те, щоб робітнича партія мала повну свободу поведення, щоб її політика зоставалася такою, якою вона була завжде: політикою клясовою; щоб її відношеннє до будучого правительства означувалося єдино найвисшими інтересами пролетаріяту і залежало особливо від позиції, яку се правительство займе відносно загального виборчого права та иньших політичних і соціяльних реформ, до яких змагає робітництво.

Маючи на оці резолюції паризького та амстердамського інтернаціональних конгресів, з'їзд заявляє:

1, що він згідно з постановами сих конгресів рішучо осуджує особисту участь окремих соціялістів в якім будь міністерстві без дозволу партії. Таке вступленне в міністерство розглядатиметься як вихід з партії і інтернаціоналу;

2, що питаннє про участь в правительстві се питаннє тактики, а не прінціпу (Паризька резол.), яке може рішити партійний з'їзд тоді, коли воно повстане перед з'їздом практично;

3, що політичним завданнєм партії досі являється критика і опозиція, але наступить час, коли вона муситиме сповняти позитивні завдання і бути готовою взяти участь в правительстві.

Що тоді робітнича партія зуміє взяти на себе відповідальність за власть і перевести в життє свої сучасні ідеали шляхом що раз повнійшого наближення до них. Резолюція радикального крила партії котра рішучо висловлювалася проти участи (предложив її Брукер) зібрала 77 голосів.

У Данії наближаються вибори. Орган данських соц. дем. пише: поки резолюція з'їзду 1908 року має силу, данська с. дія не візьме участи в коаліційному міністерстві. Тільки коли вибори дадуть чисту с. д-ну більшість, може бути річ про соц. д-не міністерство.

З життя нашої партії.

Услід за Нарадою і першим числом „Праці" з'явилися на арені партійного життя дві відозви від імені Ц. К. Партії, одна до членів партії і партійних організацій, друга — до організацій по вищих школах. Зміст сих відозв відомий товаришам*, тому не передруковуємо їх тут. Зазначимо тільки, що мають вони означати приступлення Ц. К. до роботи „після довгого часу недіяльности", являються програмовими відозвами і, перш над усе, об'являють війну на два фронти — проти укр. буржуазної демократії і проти опортунізму внутрі партії, крім того одна з відозв заповіда видавництво Ц. О.

Як сі відозви були зустрінуті на місцях показує резолюція прийнята на зібранню Петербургської партійної організації. Ось повний текст сеї резолюції:

„I. Петербурґська Група У. С. Д. Р. П. обговоривши на своїх останніх зібраннях питання про сучасне становище партії і її завдання, про діяльність центральних інституцій і про партійний орган — визнає: 1) Прінціпіяльну необхідність видання центр. керуючого органу з широко постав. діскус. відділом. 2) З огляду на непридатність центр. інституцій в теперішньому складі виконати це завдання, і маючи вже в „Праці" орган діскусійного характеру, вважає можливим при сучасних умовах парт. життя ширити „Працю" і допомагати їй як морально, так і матеріяльно; 3) Група вимагає від Ц. К ужити всіх заходів, аби в найскоршому часі скликано було загально партійну конференцію, одним з головних завдань якої було би розвязане справи з органом; 4) До розвязання справи з органом на конференції Група вважає небажаним видання якогось иншого партійного органу крім „Праці".

II. Петербурґська Група У. С. Д. Р. П. ознайомившись з відозвами Ц. К, перша — „Лист до всіх членів партії і 2-га—Лист до всіх орг-цій У. С. Д. Р. П. по вищих школах, і обговоривши їх, постановила висловити Ц.К. своє обурення що до їх змісту і форми. Група вважає: 1 Що ставити на перший плян в партійній роботі „боротьбу з опортунізмом в нашому таборі" не відповідає завданням моменту партійного життя; 2) Що обмежуючи роботу партії головним чином боротьбою з иншими течіями в українському громадянстві не підкреслюючи всієї ваги позитивної роботи пролетаріяту і інтеліґенції, Ц. К. стає на хибний шлях; 3 Що, нарешті, самий тон відозв з їх зайвим патосом і quasi — революційними вигуками не відповідає ані вимогам часу ані потребам партії; 4) Вважаючи сі відозви компромітуючими партію, Група доводить до відома Ц. К., що відмовляється передруковувати і ширити їх; 5) Резолюції сі П. Г. ухвалила розіслати до всіх парт. ор-цій і передати їх в „Працю" для видрукования".

Резолюції сї надіслало до редакції „Праці" Бюро Пет. Гр. при письмі такого змісту:

Виконуючи першу резолюцію Зборів Групи що до відносин з „Працею" Бюро ухвалило слідуюче: 1) повідомити Вас про резолюції, завязати з Вами близші зносини, прохати Вас надіслати лист, в якому вияснявсяб погляд редакції на завдання органу, давалисяб відомости про матеріяльне і літературне становище „Праці"; 2) Доручено від імені Бюро звернутися до тт. С-хи і Т-на з пропозіцією розпочати співробітництво в „Праці".

Бюро Пет. Групи.

Трохи пізнійше, після того, як в Петербурзі побував член Ц. К., котрий, очевидно, їздив з спеціяльною місією приєднати для політики Ц. К. Петербурґську Групу, до редакції „Праці" наспіла друга резолюція П. Групи помічена датою 26/XI ст. ст. 1909 р.:

1) П. Г. У. С. Д. Р. П. вислухавши доклад представника Ц. К. про конференцію, відповідно до своєї попередної постанови в сій справі приєднується до думки про нагальність скликання загально партійної конференції; 2) Довідавшися, що Ц. К. має видавати партійний орган, Група висловлюється за те, щоб орган сей мав більше діскусійний, як керуючий характер; 3) З огляду на заснования органу „Праця" Група апелює до партійного почуття як Ц. К., так і прихильників „Праці" і взиває їх, аби вони ведучи ідейно-діскусійну боротьбу не розбивали організаційної єдности партії і знайшли мериторичний шлях до полагодження відносин та єдности".

Резолюція ся йде на певні уступки супроти намірів Ц. К. в видавничій справі, але сути і значіння попередної резолюції не зміняє та даремно звертається з закликом до „Праці" не розбивати організаційної єдности партії. Редакція „Праці", так само як і Нарада, з постанови якої почала виходити „Праця", не мала і не має таких замірів.

Товариші з Петерб. Групи приймаючи згадану резолюцію розуміли її, як таку, що має внести „примиренчеську" лінію між товаришами з Ц. К. і прихильниками постанов Наради та „Праці".

Справа про відношенне до відозв Ц. К. обговорювалася і на З. Г. на засіданях в часі від 27 XI до 8/XII. 1909 р. Повний текст резолюції, яка торкається щей инших питань нашого партійного життя, звучить так:

„Ознайомившись з відозвами Ц. К. і з сучасною внутрішньою партійною сітуацією З. Г. ухвалює: 1) З. Г. приймає до відомости відозви Ц. К. 2 З. Г. ще раз стверджує, що

*) Відозви сі були видруковані в „З. і В." ч. 47 з 28 XI і ч. 48 в 3.XII н. ст. 1909 р.

стоїть, — що до характеру органу „Праця" і завдань партійної роботи в даний момент,— на становищі партійної Наради в літі 1909 р. 3) З. Г. вважає конче потрібним притягти до співробітництва в „Праці" товаришів вибраних до редакції Ц. О. 4) З. Г. звертається до Ц. К. з пропозіцією, аби він в своїй роботі, в інтересах партії, користався „Працею" як партійним органом. 5) З огляду на сучасне становище партії З. Г. визнає потрібним скликання партійної конференції".

Резолюція ся, разом з иншими резолюціями була надіслана в свій час до Ц. К.

На тих же засіданнях З. Г. прийняла резолюцію про відношення до Наради і „Праці" такого змісту:

1) З. Г. висловлює свою солідарність з постановами Наради членів У. С. Д. Р. П., що відбулася в літі 1909 р. 2) З. Г. визнає потребу видавництва діскусійного органу і одобрює розпочате видавництво „Праці". 3) З. Г. вважає своїм обовязком підпирати видавництво „Праці" матеріяльно і морально. 5) З. Г. взиває товаришів і партійні організації на місцях з свого боку всіляко допомагати „Праці".

На засіданню 2 І н. ст. 1910р. З. Г. обговорювала справу конференції і приняла таку резолюцію.

„З. Г. визнає потрібним можливо найскорше скликанне партійної конференції, котра повинна носити характер практично-організаційний, і пропонує з свого боку такий порядок дневний сеї конференції: 1) Уконституованне конференції і провірка мандатів; 2) справозданне з діяльности Ц. К. 3) справозданне з діяльности Ред. К-ту Ц. Органу; 4) справозданне з діяльности Ор. К-ту вищих шкіл; 5) Нарада членів У. С. Д. Р. П., і відношенне до її постанов і органу „Праця"; 6) справа центральної партійної керуючої інституції і програма її діяльности; 7) справа партійного видавництва; 8) Міжнародний соціялістичний Конгрес. 9) справа з'єднання з Р. С. Д. Р. П.

Резолюція ся в свій час послана була до Ц. К.

На засіданю З. Г. з дня 17 ІІ н. ст. 1910 р. знову розглядалася справа провідношене до Ц. К., а також справа видавництва „Робітника". З огляду на невияснену сітуацію внутріпартійну З. Г. стрималась поки що від принятя якихсь резолюцій, натомість порішила звернутися листовно по інформації до Ц. К. Лист звучить так:

„1) В який спосіб уконституовався теперішній Ц. К. і хто з товаришів вибраних останнім партійним з'їздом зостався в ньому, а кого усунено? 2) Чи вважає Ц. К. своє уконституованне згідним з приписами партійного статуту і чи вважає себе провомочним говорити іменем Ц. К. до цілої партії? 3) . . чи вважає Ц. К. потрібним і необхідним затвердженне статутів пар. груп, коли вони до нього офіціяльно звертають ся? Чи вважає Ц. К. потрібним офіціяльно відповідати парт. групам, коли вони звертаються до нього в партійних справах? 4) Чи вважає теперішн. Ц. К. за нормальне і згідне з приписами статуту і партійними традіціями в полагодженню партійних справ і урядженню партійних підприємств звертатись до приватних, чужих для партії осіб, а не до істнуючих партійних груп чи окремих партійних товаришів? 5) Чи вважає Ц. К. здатними і пристосованими до теперішної дійсности приписи партійного статуту, що до порядку виборів делегатів на партійні з'їзди і конференції? 6) Чи вважає Ц. К. за нормальне передачу парт. документів в приватні руки?

Київ. В протягу цілої зіми єдиною інстітуцією, що проявляла сяке таке життя був Ор. К-т вищих шкіл. Організації в стислім розумінню сього слова як серед інтелігенції, так і між робітниками майже нема, бо нема інтензивного життя. Ор. К-т і майже вся академічна організація антагоністична Ц. К-ту. Останній з самого початку свого народження поставився вороже до постанов Наради членів партії в літку 1909 р., а Ор. К. противно зсолідаризувався з ними і порішив всіляко допомагати видавництву „Праця". Кампанія товаришів з Ц. К. проти Наради і „Праці" серед інтелігенції не має, одначе, великого успіху.

Користуючись неприсутністю в Київі товариша, що брав особливо активну участь в улаштованню Наради з доручення місцевих організацій, а також неосвідомленістю робітників в закулісових справах партійного життя, товариші з Ц. К. вороже настроїли робітників до Наради і „Праці" і до того товариша, та добилися від робітничої організації заяви, що вона не має ніякого відношення до Наради.

На зібранню інтелігентської організації ще 22 XI. 1909 при участи 17 душ, де обговорювалась справа про Нараду, прийнято резолюцію, котра визнає, що „відродженне партії може відбуватися лише загально — партійним шляхом" і висловлює бажанне, щоби Ц. К. по змозі скорше скликав загально-партійну конференцію. Розуміючи невірно справу „партійности" тов. з Ц. К. не хотять затверджувати організованої тут Групи допомоги „Праці", вважаючи певно сю групу „антіпартійною".

Заходами товаришів з Ц. К. основано рефератний кружок серед інтелігенції. Через загострені відносини між тими товаришами і товаришами з Ор. К-ту останній не бере участи в життю сього кружка.

На Різдво і в січні, дякуючи часовому перебуванню в Київі одного тов., котрий давнійше працював в місцевій робітничій організації і має великі особисті звязі з робітниками, знову відновилася робітнича організація, яка налічує приблизно 15 душ. Поставлено наново друкарню і випущено відозву з закликом до організації. Публіка в групу увійшла все стара, нових майже нема. Роботу поставлено по кращим методам, як раніш,—знищено допотопну „біржу", постановлено працювати в легальних просвітних інституціях лише не українських(?!) Все було-б добре, не добре тільки те, що робітнича група увійшла в зносини з товаришами — інтелігентами, що за всяку ціну поставили „нищити до щенту" прихильників Наради і „Праці", і піддається впливу сеї агітації.

„Праця" одержується. Помічається загальна прихильність публіки до неї і до постанов Наради. Про конференцію нічого не чуть. Певне справа положена під сукно.

Прилука. Одбулося тут кілька зібрань, на яких обговорювалась справа конференції і постановки роботи. Важкі поліційні умови не

дають змоги поставити організації. Партійної публіки є чимало, але великого інтересу до справ нема. Колись тут велася інтензивна робота на селах, але тепер там умови для роботи гірші, як в дореволюційні часи, трудно пробитися через поліцейські рогачки. Життє партійне проявляється поки що в тім, що передплачуємо партійні органи „Працю" і „Робітника".

Полтава. Робилася тут недавно спроба поставити роботу, але через богато ріжних причин діло на пробі й спинилося. „Праця" одержується, хто читав її — відзиваеться прихильно.

Петербург Життя йде незвичайно слабо. Помітно воно було ще трохи перед Різдвом, а потім майже зникло. Після Різдва не було ні одної збірки партійної групи. Була призначена одна, на якій мав читатись реферат про культурну роботу, але публіка не зібралась. Скоро наступить час іспитів і покладати надій на поновлення життя в групі неможливо. Взагалі публіка цілком не звязана з українським життям, громадські інтереси одійшли на задній плян. По своїм симпатіям і публіка в значній части належить до течії яку репрезентує „Праця". „Праця" одержуеть ся серед публіки робить гарне вражіння.

Москва. Як відомо уже з 1 ч. „Праці", Московська Група домагалася від Ц. К. конференції, котра вибрала-би Ц. К. і редакцію Ц. О. М. Г. в більшости являеться прихильною теперішному Ц. К. Життя тут занепало. Улаштувала група грошеве підприемство, але воно дало дефіціт. Се вся робота за друге півріччє академічного року. Центр. Універ. Бюро громад збірає підписи під петицією в думську комісію по народній освіті з приводу універсітетського статуту. Москвичі рішили що С-Д. можуть звертатись лише до С-Д.-ої фракції і відмовились підписувати петицію і взагалі не брали участи в організації цієї кампанії.

Резолюції Наради. В справозданню з Наради членів партії в літку 1909. (ч. 1. „Праці") зовсім не точно подано тексту резолюції про уконституовання Наради. Тому подаемо тут повний текст ції резолюції:

„Зважаючи на те, що при сучасному становищі занепаду партії повної дезорганізації центральних інституцій, ідейного розброду і роз'єднаности ніяка нарада партійних товаришів не може рахувати на те, що постанови її будуть признані всіми партійними групами і окремими товаришами; що постанови кожної наради, хоч би вони і були формально обовязкові, в життю будуть мати тільки моральне значіння, — Нарада, що складається з представників істнуючих партійних груп і партійних товаришів членів, як центральних так і місцевих інституцій партійних уважає себе приватною нарадою партійних товаришів".

Наводимо тут повний такст і другої резолюції, про яку в справозданню є лише коротенька згадка, а саме резолюцію про участь в легальних культурно-просьвітних і економічних організаціях. Резолюція ся звучить:

„Зважаючи на те, що культурно-просьвітні і економічні організації являються організаціями об'єднуючими широкі маси селянства, пролетаріята і демократичної інтелігенції — тих верств, на які соціяль-демократія може мати свій вплив; признаючи за такими організаціями велике значінне для піднесення культурного рівня і економічного становища робітників і селян, — Нарада визнає, що українські соціяль-демократи повинні брати участь в сих істнуючих уже організаціях, аби мати можливість впливати на їх діяльність, а стикаючись в сих інституціях з масами, впливати на них в дусі нашої партійної програми".

Від Редакції. В ч. 8. „З е м л і і В о л і" появилася стаття непідписаного автора (отже редакційна), котра видимо стараеться діскредитувати і нашу часопись, і товаришів, що стоять за нею в очах загалу партійних товаришів у Галичині. Після повної чорних закидів характеристики неозначеної близше частини укр. соціяльдемократів з а к о р д о н о м (себто на Україні російській), автор переходить до „Праці", котру називае органом опортуністичних елементів в укр. закордонній соц.-демократії, звязуючи очевидно сі останні з зганьбленою ним вище частиною. Не вважаючи можливим для себе полемізувати з безпідставними обвинуваченнями, що межують з інсінуацією—на доказ свого твердження про „Працю" автор не навів жадного витягу з неї, ми без довших пояснень переходимо над заміткою „Землі і Волі" до порядку дневного.

Товариші, що читають нашу часопись, сами гаразд оцінять зроблені нам закиди, а знаючи, як провадиться по галицьких часописях „критика" і „полеміка", зрозуміють нашу здержливість.

До галицької полемики ми чуемо лише відразу.

Ч е р е з р е д. „Р о б і т н и к а" дістали ми лист від київської робітничої організації, в котрім вона протестує проти виступу тов. Козленка на літній нараді мин. р. в її імени. Протест сей послали ми тов. К., від котрого одержали лист, в котрім він висловлює своє велике здивовання цьому інціденту та короткій памяти організації. Справу цю передав тов К. на розгляд Організаційному Комітетові. В свій час ми опублікуємо відповід О. К. і лист. Київ. роб.ор-ції.

До наших партійних організацій і окремих товаришів.

Всім нашим товаришам і прихильникам пригадуємо їх обовязки супроти нашої часописи. „Праця" лише тоді буде як слід виконувати поставлені їй завдання, коли товариші не забуватимуть про підмогу — чи то літературну, чи грошеву. Бувшим на нараді (та й іншим) пригадуємо їх обіцянки для нас. Просимо присилати статі, дописи, всякі матеріяли, подавати адреси для висилки „Праці", тощо. Окремі товариші з Росії можуть діставати „Працю" в конвертах. Звязувати ся з редакцією можна через знаемих, просимо тільки повідомляти про зміну адреси для усунення можливих непорозумінь. Закордонніж товариші можуть звертати ся просто на подану адресу. Утворюйте і в Росії і закордоном групи допомоги „Праці", ширте її, приєднуйте читачів і передплатників.

Увага. Стаття з приводу листа тов. Деде буде уміщена в слідуючім числі „Праці".

Редакція.

До всіх партійних організацій і членів Української С. Д. Р. П. від Редакції „Праця“

Заява.

Супроти того, що товариші з Ц. К. вважають Нараду членів партії в літї 1909 р., за явище антіпартійне, „ліквідаторське“, а орган „Працю“ — підприємством приватним і також антіпартійним і на сїй підставі не хотять леґалізувати в партії груп допомоги „Праці“, редакція „Праці“ вважає своїм обовязком довести до відома широкого загалу товаришів, що таке розумінне характеру Наради і органу „Праця“ є невірним і власне антіпартійним.

Нарада була партійною, бо на нїй були представлені майже всі істнувавші тоді партійні групи, а також члени нечинних тоді центральних партійних інституцій.

У Наради було стільки такту і політичної обережности, що вона не захотїла присвоювати собі в такий момент занепаду партії і в змінених обставинах політичного і національного життя партійної правомочности, а своїм постановам і органу „Праця надавати марку офіціяльности.

Витолкувавши невірно характер Наради, товариші з теперішного Ц. К. стали запідозрювати участників і організаторів її в намірах утворити окрему фракцію чи навіть нову партію, а стару партію зліквідувати. Не знаємо, що їм дало привід до таких підозрінь.

Тимчасом такі підозріння і невірне представленє цілої справи спричинилося до страшного замішання понять на місцях про „партійність“ і „приватність“, а враз з енергічною „наступательною“ кампанією на „опортуністів“ з боку товаришів з Ц. К. і то не тільки на словах, але й на ділї,—утворило серед певної частини партійних товаришів, мало осьвідомлених в закулїсових справах нашого життя, атмосферу недовірря до Наради, або просто нерозуміння її інтенцій.

Так само орган „Праця“ не є приватним підприємством, а органом партійним, який видає партійна організація — вибрана на Нарадї членів партії редакційна колєґія.

Для офіціяльности конференції і органу „Праця“ не ставало т о г о, ч о г о в з а г а л і т о д і н е і с т н у в а л о, не ставало організаційного почину Ц. К., як інституції. Але щож зробиш!

Претендувати на партійне значінє, в наших умовах, Нарада і „Праця“ мають всї права. І ніхто не має жадних підстав називати Нараду і „Працю“ приватним ділом, ділом непартійним і навіть антіпартійним.

Редакція „Праці“

Грошеве справозданнє Редакції „Праці“

за час від 25 7 1909 р. до виходу 2-3 числа.

ПРИХОДИ:

З Лохвиці . .	15·00 К.
З Києва . . .	75·00 К.
— . . .	50·00 К.
— . . .	250·00 К.
З Петербурга .	117·50 К.
Позичка . . .	50·00 К.
Инші (від продажу Праці то що)	32·78 К.
Жертви . . .	28·46 К.
Разом .	618·74 К.

РОЗХОДИ:

В Друкарню за 1 ч. „Праці“	255·00 К.
„ „ за 2—3 ч. „Праці“	250·00 К.
Кореспонденція	25·37 К.
Видатки експедіційні ч. 1 . . .	34·84 К.
„ „ „ 2—3 . .	32·42 К.
Инші видатки редакційні . . .	11·11 К.
Позичено О.	10·00 К.
Разом .	618·74 К.

Редакція одержала з проханнєм помістити статут і грошеве справоздане Закорд. Групи У. С. Д. Р. П. Зак. Група має свій осідок в одному з міст Західної Европи і обєднує українських соц.-дем. еміґрантів в Франції, Англії, Швейцарії, Австрії і инших краях.

Статут Закордонної Групи Української Соціяль-Демокр. Роб. Партії.

прийнятий на Установчих Зборах 17. липня 1908 р. і змінений 27. пад. 1909 р.

§ 1. За кордонна Група ставить своєю метою: а) дбати про матеріяльну запомогу своїм членам та задоволення їх культурних потреб, в) дбати про упорядкованнє і удержаннє за кордоном партійної бібліотеки, архіва і склада партійних видань згідно з вказівками що до сього Ц. К-та партії.

§ 2. Зак. Гр. користується всїми тими правами, які належать по партійному статуту кождій партійній орґанізації.

§ 3. Матеріяльні засоби Зак. Групи складаються: а) з вступного — 1 корона і щомісячного податку 50 сот.; в) з добровільних даток суспільности; с) з доходів від ріжних підприємств, уряджуваних Групою для побільшеня своїх коштів.

§ 4. Членом Зак. Групи може бути кожен член партії, що мешкає за кордоном Росії.

§ 5. Матеріяльні засоби (приходи) Групи діляться на дві рівні части:

а) фонд запомоговий (50%)

в) фонд партійний (на видатки по урядованню, удерж. біблотеки, архіва, склада літератури, задоволеннє культурних потреб членів, запомога партійній пресї і инші видатки на парт. цілі (50%)

Увага. При Групі можуть творитися спеціяльні фонди, як напр. літературний. Про заснованнє таких фондів і про способи їх утворення мусить бути окрема постанова Групи.

§ 6. Справами Групи завідує колегіяльно даний склад Групи в місті її осідку, як орґанізації. Для важности рішень Групи потрібна присутність на зборах не меньше половини мешкаючих в місті осідку Групи її членів.

§ 7. Постанови Групи виконують Голова, якій заразом є й секретарем Групи та представником її на внї, касієр і біблїотекар. Останній завідує також архівом і складом видань.

§ 8. Група збірається раз на місяць. Збори скликує Голова, він же предсїдатель зборів.

§ 9. Члени Групи, мешкаючі по за межами її осідку, користуються матеріяльною і иншою запомогою Групи. На бажанє сих членів Голова Групи посилає їм інформації і справоздання з діяльности Групи. Письмені уваги сих членів в конкретних справах діяльности і життя Групи приймаються на увагу при принятті рішень.

§ 10. Група має свою печать. Листи від Групи підписує Голова і один з урядуючих Групи.

Грошеве справозданнє „З. Г“.

За час від 17 липня 1008 р. до 1 вересня 1909 р. приходи виносили 133 к. 78 с., розходи — 70 к. 30 с., лишилося готівкою 68 к. 48 с.

За час від 1 вересня 1909 р. до марта 1910 р. було:

ПРИХОДУ:		РОЗХОДУ:	
З переносу від поперед. періоду	68·48 К.	Позичка „Праці“	50·00 К,
Вписове і членські вкладки	15·02 К.	Заплата П.	10·00 К.
Збірка для П.	10·00 К.	Позичка О. 25 к. Г. 20 К.	45·00 К
Вкладка Г.	10·00 К,	„ К—у	10·90 К.
Жертва Ф—са	20·00 К.	Инші видатки	9·08 К.
Зворот решти адміністрованих через В.	10·90 К.	Разом	124·98 К.
		Готівка	9·42 К.
Разом	134·40 К.		134·40 К.

За увесь час свого істнования „З. Г.“ уділила запомог (безповоротних) на суму 40·60 К., а в позичках за довжниками має: О-п. 10 К., К-в. 10·90 К., О. 25 К., Г. 20 К., „Праця“ 50 К. Разом 115·90 К.

Важнійші помилки друкарські.

сторона	рядок	надруковано:	треба читати:
11	32 зн.	Провінцільна	провінціяльна
12	2 „	індефератизма	індеферентизма
„	9 „	національній	національній
14	9 „	загулити	затулити
15	9 зв.	впливати на	не впливати
„	25 „	діференцірюючи	діференціюючи
„	33 „	пактики	тактики
19	29-30 „ ш. 2	зазнатити	зазначити
21	16 „ „ 1	шляхлою	шляхтою
29	21 „ „ 1	ч. 163	ч. 16.
32	26 „ „ 1	зачній	значній
„	„ „ „ 1	належтить	належить
„	27 „ „ 1	зовсім не точно подано	не подано